

Perspectiefnota 2018 – 2021

Colofon

Versie : college: 7 juni 2017
Zaaknummer : Z2017-00650
Auteur : H. de Jong
Datum : 7 juni 2017
Team/eenheid : Tytsjerksteradiel/concern

Aan de leden van de raad
van de gemeente Tytsjerksteradiel

Burgum, 12 juni 2017

ons kenmerk : Z2017-00650 / S2017-17739
behandeld door : H. de Jong
telefoonnummer : 140511
uw brief van :
uw kenmerk :
onderwerp : **Perspectiefnota 2018 – 2021**

Geachte leden van de raad,

De bespreking van de Perspectiefnota 2018–2021 staat voor de raadsvergadering van donderdag 29 juni a.s. op de agenda. Om de te bespreken perspectiefnota zo actueel mogelijk te maken is afgesproken dat de behandeling in de laatste week van juni plaats vindt en dat u de te bespreken nota twee weken voor de betreffende raadsvergadering ontvangt.

Wij bevelen u in het kader van uw voorbereiding op de bespreking van de perspectiefnota aan, om uw technische vragen zoveel mogelijk voorafgaand aan de raadsbehandeling bij het ambtelijk apparaat te stellen.

Wij verzoeken u uw vragen uiterlijk 23 juni in te dienen bij H. de Jong of A.J. van der Ploeg (e-mail: hdejong@t-diel.nl of ajvanderploeg@t-diel.nl).

De vragen zullen worden geregistreerd en uitgezet in de organisatie. De beantwoording van deze vragen zal in eerste instantie alleen gericht zijn aan de vraagsteller. De vraagsteller kan aangeven of hij/zij de beantwoording van de vragen ook aan de overige raadsleden wil laten toesturen.

Hoogachtend,

burgemeester en wethouders van Tytsjerksteradiel,
de secretaris, de burgemeester,

O. de Jager MAC RC

drs. L.J. Gebben

Inhoudsopgave

2 Ynlieding	7
3 Algemeen	9
3.1 Opbouw van de Perspectiefnota.....	9
3.2 Hoofdpijnen ontwikkeling eigen beleid	9
3.3 Organisatorische ontwikkelingen.....	12
3.4 Ontwikkelingen bovengemeentelijk	13
3.5 Ruimte voor nieuw beleid	14
4 Ontwikkelingen en gevolgen voor onze meerjarenbegroting	15
4.1 Startsituatie (incl. financiële ontwikkelingen)	15
4.2 Actualisatie economische ontwikkelingen voor de gemeentebegroting	15
4.3 Ontwikkelingen in eigen beleid.....	17
4.3.1 Ontwikkelingen in aanvaard beleid (autonoom)	17
4.3.2 Inhoudelijke ontwikkelingen in het beleid	17
4.3.3 Weerstandscapaciteit in relatie tot de hoogte van de algemene reserve	18
4.4 Ontwikkelingen per saldo	19
5 Conclusies en besluitvorming	21
5.1 Algemeen beeld ontwikkelrichting meerjarenbegroting	21
5.2 Voorstellen aan de raad	22
6 Bijlage - Ontwikkelingen in het beleid per programma	23
6.1 Programma overstijgend.....	23
6.2 Per programma.....	26
7 Bijlage - Samenvatting	71
7.1 Samenvatting financieel perspectief	72
7.2 Ontwikkeling op basis raadsbesluiten	72
7.3 Gemeentefonds en maatregelen Rijk	73
7.4 Autonome ontwikkelingen.....	74
7.5 Ontwikkelingen (nieuw) beleid.....	75
7.6 Financieel perspectief (totaal)	79
8 Bijlage - Status bedragen in bestuurlijke notities en voorstellen	80

2 Ynlieding

De jierlikse perspektyfnota is bestjoerlik de earste stap yn de tarieding foar de op te stellen programmabegutting foar de earstfolgjende fjouwer jier. Dit kear foar de jierren 2018–2021 is dit de lêste beguttingssyklus foar ús kolleezje.

Soks jout faaks oanlieding ta efterom sjen mei fragen oer datjinge dat wy fjouwer jier lyn berikke woene en no wol of net berikt hawwe. Dat wolle wy yn dit dokumint net dwaan.

In perspektyfnota hat as doel om foarút te sjen nei datjinge dat wy oan ûntjouwings foar de kommende jierren ferwachtsje kinne.

De meast nijsgjirrige en yngripende ûntjouwings hawwe te krijen mei

- fierdere foarmjouwing fan de taken yn it sosjaal domein
- fierdere foarmjouwing fan gearwurkingen op tal fan terreinen en mei ferskate partijen
- tarieding en ymplementaasje fan de nije omjouwingwet
- kanteling en boargerpartisipaasje
- knipepunten yn de organisaasje.

It is yn 2018 oan de nije ried en in nij kolleezje om nei te tinken oer rjochtingen, kaders en rânebetingsten.

It is noch oan ús kolleezje om oan te jaan hokker saken op dit stuit om bestjoerlike beslútfoarming freegje yn it ramt fan de yn novimber troch de ried fêst te stellen begutting foar it beguttingsjier 2018.

Lyk as fêstlein yn it koalysjeakkoart en it kolleezjeprogram foar dizze besjoersperioade, wurkje wy ien en oar út, fanút it ynsjoch dat past by ús kearnwurden: fertrouwen, loslitte, sosjaal en dúdlik.

3 Algemeen

3.1 Opbouw van de Perspectiefnota

De perspectiefnota kent elk jaar een aantal terugkerende ingrediënten. Deze zijn nodig voor het aangeven van beleidsinhoudelijke en financiële kaders voor de eerstvolgende door ons college op te stellen begroting. Deze ingrediënten betreffen zaken als de concrete uitwerking van gemaakte afspraken voor de lopende bestuursperiode en de voortgang daarvan, en het inventariseren van zich voordoende ontwikkelingen in nieuw en bestaand beleid. In samenhang met de verkenning van financiële ontwikkelingen ontstaat zo een beeld van de te verwachten ontwikkelrichting van de meerjarenbegroting en de mogelijkheden voor het bereiken van structureel financieel evenwicht daarin.

In hoofdstuk drie schetsen wij de hoofdlijnen en achtergrond van algemene ontwikkelingen. In het vierde hoofdstuk gaan we in op verschillende ontwikkelingen en de gevolgen daarvan voor onze meerjarenbegroting.

Hierin nemen we ook de totaalontwikkeling mee die voortvloeit uit de specifieke ontwikkelingen in het beleid per programma zoals die in bijlage 'Ontwikkelingen in het beleid per programma' (6) zijn verzameld.

Het vijfde hoofdstuk bevat conclusies en ons behandelvoorstel aan de raad in het kader van de voorbereiding op de in november vast te stellen programmabegroting.

3.2 Hoofdlijnen ontwikkeling eigen beleid

Er is altijd ruimte voor gemeenteraden en colleges om eigen accenten te leggen op het bestemmen van middelen voor gemeentelijke taken en activiteiten. De keuzes die daarbij in het verleden werden gemaakt zijn terug te vinden in het overwegend structurele uitgavenpatroon in de programmabegroting.

Landelijk is het economisch herstel na de periode met economische tegenwind reden voor opluchting en herstel van vertrouwen. De startregel van het financieel perspectief in deze perspectiefnota bevestigt ook dat beeld.

Dat betekent ook dat er weer ruimte is voor nieuwe ontwikkelingen en voor het opvangen van ontwikkelingen die meer aandacht en budget vragen dan eerder was gedacht.

Het terughoudend omgaan met ruimte vragende ontwikkelingen is nog steeds een leidend principe bij onze beoordeling van zich aandienende onderwerpen. In deze perspectiefnota is een groter aantal ontwikkelingen beschreven dan in voorgaande jaren het geval was.

De behoefte aan ruimte voor nieuwe ontwikkelingen loopt duidelijk op.

De uitdaging om én ruimte te creëren voor nieuw beleid én uit te komen bij een sluitend meerjarig financieel perspectief, is wederom groot. Het jaar 2018 is immers ook het jaar waarin de volledige omvang van de doelstelling uit het bezuinigingsplan 2015–2018 waar gemaakt moet zijn. De

ruimte voor nieuw beleid was op voorhand dan ook onvoldoende voor het totaal van de ter beoordeling aangeboden onderwerpen voor deze perspectiefnota.

In deze nota rapporteren wij aan de ene kant over algemene ontwikkelingen in beleid en wetgeving en aan de andere kant over specifieke beleidsontwikkelingen en uitvoeringsvoortgang. Verder geldt de inhoud van deze nota als voorzet voor de later dit jaar vast te stellen Programmabegroting 2018-2021.

Coalitieakkoord en collegeprogramma

Het in april 2014 opgestelde coalitieakkoord voor de bestuursperiode 2014-2018 stond primair in het teken van een in te zetten nieuwe programma-overstijgende beleidsontwikkeling. Dit vooral vanwege de drie decentralisaties in het Sociaal Domein die vanaf 2015 een plek moesten krijgen in de gemeentelijke programmabegroting en de uitvoeringsprocessen van de gemeentelijke organisatie. In het coalitieakkoord werd dit als volgt verwoord:

“Partijen zijn van mening, dat het doorvoeren van de drie decentralisaties of transities in het Sociaal Domein een andere werkwijze vraagt. Naast transitie is ook transformatie nodig. De Kanteling moet in versterkte zin worden toegepast, in de breedte van de gemeentelijke taken, bij de instellingen en bij de burgers.”

Het coalitieakkoord bevatte daarnaast een aantal afspraken en intenties die werden uitgewerkt in een collegeprogramma. Dit collegeprogramma “Fan âld tinken nei nij dwaan” bevat een lijst van belangrijke punten die aangeeft waar de accenten in het uit te voeren beleid in de periode 2014 - 2018 moeten liggen. In het collegeprogramma is dit als volgt verwoord:

Binnen de context van financiële grenzen zijn voor ons de volgende punten belangrijk:

- 1. Een hoofdlijn voor de komende jaren is, dat we een omslag willen bereiken naar het als gemeente meer aansluiten bij en faciliteren van initiatieven in de samenleving in plaats van het zelf als gemeente initiatieven nemen en uitvoeren.*
- 2. Voor het Sociale Domein staan we voor een efficiënte en gekantelde werkwijze, die veel meer de kracht van de dorpsgemeenschappen benut. De in het kader van de transities te vormen teams zullen daarbij een taak krijgen in de verdeling van de hiermee gemoeide budgetten. Uitgangspunt is verder, dat deze transformatie zal leiden tot een duidelijke besparing in deze periode.*
- 3. Voor de transities in het Sociaal Domein werken we verder de al vastgestelde uitgangspunten voor elk van de transities uit en vullen we deze in 2014 verder in. Met een overgangperiode moet in 2016 alles ‘draaien’.*
- 4. Wij stimuleren, dat er een goed aanbod en een goede spreiding van onderwijsvoorzieningen in de gemeente blijft. Hierbij is mee het initiatief en de inzet van alle betrokkenen nodig.*
- 5. Wij richten ons, met het oog op het vervallen van de Wet sociale werkvoorziening (Wsw) per 1 januari 2015, op een goede transformatie van de bestaande structuren in de Wsw naar de nieuwe situatie.*
- 6. Wij blijven invulling geven aan het minimabeleid en ontzien dit beleid in de bezuinigingstaakstelling.*

- 7. Wij zetten stevig in op de bestrijding van de werkloosheid. Daarbij is vooral de bestrijding van de werkloosheid onder jongeren een speerpunt.*
- 8. Tytsjerksteradiel blijft zich profileren als duurzame gemeente.*
- 9. De bestaande Woonvisie en Structuurvisie vormen voor ons in deze periode het uitgangspunt voor het ruimtelijk- en volkshuisvestingsbeleid. Deze visies worden aan het einde van de periode geëvalueerd. Als uitvloeisel hiervan zal het gebied 'de Warren' bij Burgum in deze periode de huidige bestemming houden en zullen er ook geen (ontwerp)bestemmingsplannen voor dit gebied in procedure worden gebracht.*
- 10. We zetten in op kwaliteitsverbetering en verduurzaming van de bestaande woningvoorraad.*
- 11. We zorgen voor een goede bereikbaarheid van de gemeente via een adequate mix van digitale, telefonische en fysieke kanalen.*

Hoe gaan we dit doen?

Er liggen jaren voor ons waarin veel zal gebeuren en veel zal worden gevraagd. We zullen deze periode met volle inzet sturing en invulling geven aan onze bestuurlijke taken.

We doen dat verder:

- met loslaten; we kijken eerst naar eigen initiatief vanuit de samenleving;*
- met vertrouwen: in elkaar en in de partners met wie we samenwerken*
- met een sociaal gezicht; we hebben oog voor mensen die het moeilijk hebben;*
- met duidelijkheid; we letten op heldere besluitvorming en consequente uitvoering.*

Met deze lijst van belangrijke punten in gedachten hebben wij ook deze Perspectiefnota opgesteld. De beschreven aspecten gebruiken wij als leidraad bij het verzamelen van de informatie en bij het bepalen van keuzes rond de (financieel) ruimte vragende ontwikkelingen van het beleid.

3.3 Organisatorische ontwikkelingen

In de voorgaande jaren hebben de gemeentelijke organisaties (dragende organisatie en werkmaatschappij) te maken gehad met een reeks van ingrijpende ontwikkelingen. Een belangrijk deel van die ontwikkelingen had naast inhoudelijke effecten ook een ingrijpend effect op de bedrijfsvoering voor verschillende onderdelen van de organisaties. Dat was in de afgelopen jaren het geval maar is ook nu nog aan de orde.

De ontwikkelingen waar het hierbij vooral om ging en gaat, zijn:

- de te realiseren bezuinigingen (inhoudelijk en bedrijfsvoeringstaakstellingen) uit het bezuinigingsplan 2015–2018;
- de decentralisaties op het terrein van het sociaal domein;
- de voorbereiding, vormgeving en invulling van de reorganisatie voortvloeiend uit de samenwerking met Achtkarspelen en de te realiseren werkmaatschappij;
- de "Kanteling" als nieuwe ambitie voor een andere manier van werken;
- nieuwe voorschriften uit het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) met gevolgen voor opzet en inrichting van de administraties, begrotingen en jaarrekeningen.

Op dit moment staat de implementatie van de nieuwe Omgevingswet op de rol voor de komende jaren en staat er het nodige te veranderen op grond van de AMvB rond vergunningverlening, toezicht en handhaving.

Wij realiseren ons dat er de afgelopen jaren erg veel is gevraagd van de organisaties als geheel en van een groot aantal van onze medewerkers. Daarbij is soms expliciet en ook daadwerkelijk merkbaar, een groot beroep gedaan op, en soms ook impliciet een (te) grote wissel getrokken op, de inzet, betrokkenheid, flexibiliteit en loyaliteit van onze medewerkers.

We constateren dat de samenwerking met Achtkarspelen merkbaar tot vermindering van kwestbaarheden heeft geleid en tevens een flinke bezuiniging heeft opgeleverd. Bovendien is het verzuimpercentage van onze medewerkers stabiel gebleven. Een prestatie waar wij als team met een voldaan gevoel op terugkijken.

Desondanks merken en onderkennen wij dat het nu –vanwege de geschetste oplopende eisen en toegenomen (Rijks–)taken– tijd is voor het beperkt investeren in een noodzakelijk evenwicht tussen de uit te voeren taken enerzijds en de daarvoor benodigde component voor formatieve ruimte in de begroting anderzijds.

Dit is nodig om te voorkomen dat we in de komende jaren het minimaal noodzakelijke uitvoeringsniveau op verschillende terreinen niet meer waar kunnen maken.

In deze perspectiefnota hebben wij daarom een aantal van dergelijke voorstellen tot versterking van de organisatie opgenomen.

De voorgestelde uitbreidingen zien wij als noodzakelijk om minimaal uitvoering te kunnen blijven geven aan de uit te voeren taken.

Naast de concreet in de perspectiefnota opgenomen bedrijfsvoeringsvoorstellen gaan wij als college de komende periode in gesprek met directie en management over aspecten als werkdruk, flexibiliteit, inzet, etc. binnen de organisatie als geheel en de mogelijkheden, kansen, beperkingen en risico's die zich hierin (kunnen) voordoen.

Het is onze bedoeling om dit vanuit een organisatiebreed integraal meerjarig perspectief te bekijken om een verantwoorde koers te kunnen bepalen voor de komende jaren.

3.4 Ontwikkelingen bovengemeentelijk

Landelijke economische ontwikkelingen;

Het Centraal Planbureau (CPB) publiceerde in maart een 'Kortetermijnraming maart 2017'. Daarin spreekt het CBS over een 'robuuste groei' van de Nederlandse economie in 2017 van 2,1%. Ook voor de jaren 2018 t/m 2021 wordt verwacht dat de economische groei gemiddeld 1,7% zal zijn. In de publicatie wordt onder andere gemeld dat er sprake is van positieve begrotingsaldi en dat de werkloosheid blijft dalen. De betekenis hiervan voor bijvoorbeeld onze inkomsten uit het Gemeentefonds, wordt duidelijk op basis van de meicirculaire-2017 van het ministerie van BZK. In paragraaf 4.2 is deze circulaire vertaald naar de te verwachten effecten in euro's voor ons financieel meerjarenperspectief.

Bestuurlijke ontwikkelingen

Landelijk

Met de decentralisaties in het sociaal domein vanuit het Rijk hebben de gemeenten er in deze bestuursperiode een aantal belangrijke taken bijgekregen. Tegelijk geldt ook, dat de overheid niet altijd en in alle gevallen volledige hulp en ondersteuning kan bieden, ook vanwege de bezuinigingen die met de decentralisaties gepaard gaan. Bij ons speelt in dit kader de Kantelingsgedachte.

En deze beweging van 'zelfredzaamheid' zet ook door richting het fysieke domein, via de ontwikkelingen die door de Omgevingswet in gang worden gezet. Dit komt bijvoorbeeld tot uiting in het dan meer aan de orde zijn van 'uitnodigingsplanologie'.

In principe kunnen de uitwerkingen van deze beweging tot behoorlijke verschillen leiden op lokaal niveau. Binnen welke bandbreedte dit op landelijk niveau geaccepteerd gaat worden, is de vraag. Er is ook een trend te constateren, dat de gemeenten in de praktijk steeds minder ruimte – ook financieel – hebben voor het uitvoeren van autonoom beleid. Daartegenover worden er steeds sterker wordende pleidooien gevoerd voor een ruimer lokaal belastinggebied. Vanuit de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) is er stevige inzet op dit punt.

De decentralisaties hebben er mee toe geleid, dat er weer nieuwe gemeentelijke samenwerkingsverbanden zijn ontstaan. Verder functioneren er op het gebied van veiligheid en handhaving grootschalige samenwerkingsverbanden. Het democratische gehalte van vooral de grotere samenwerkingsverbanden blijft onderwerp van discussie. Er wordt in dit kader op landelijk niveau aandacht gevraagd voor de rol en de positionering van de gemeenteraden t.o.v. deze samenwerkingsverbanden.

Provinciaal

Het provinciaal bestuursakkoord van 2015 gaat er t.a.v. het punt 'versterking van de bestuurskracht van de gemeenten' vanuit, dat het initiatief bij de gemeenten zelf ligt.

M.b.t. de lokaal bestuurlijke inrichting wordt er ten noorden van Tytsjerksteradiel gewerkt aan de totstandkoming, per 1 januari 2019, van de fusiegemeente 'Noardeast Fryslân', waarin de gemeenten Dongeradeel, Ferwerderadiel en Kollumerland c.a. opgaan. Dantumadiel blijft bestuurlijk zelfstandig, maar is via een ambtelijke fusie verbonden met de drie her in te delen gemeenten.

Noordwest-Fryslân is met de schaalvergroting via herindeling al verder. Onze buurgemeenten Leeuwarden en Leeuwarderadeel zijn daarbij betrokken. De datum van herindeling daar is 1 januari 2018.

Regionaal

In 2016 is de nieuwe fase voor de Agenda Netwerk Noordoost gestart, ANNO II; het gaat om de periode tot 2020. In deze periode krijgen Tytsjerksteradiel en Achtkarspelen, die zelf via de Werkmaatschappij 8KTD met elkaar verbonden zijn, te maken met de wijzigende verhoudingen in verband met de hiervoor genoemde bestuurlijke ontwikkelingen in Noordoost Fryslân.

Tytsjerksteradiel werkt ook samen met gemeenten in het verband van de Stadsregio Leeuwarden, in een lichte organisatiestructuur. Ook hier zijn dus veranderingen in de bestuurlijk structuur van de gemeenten op komst.

3.5 Ruimte voor nieuw beleid

De financiële startregel voor deze perspectiefnota bestaat uit de reeks positieve begrotingsaldi uit de vastgestelde Programmabegroting 2017-2019 (raad november 2016); zie hiervoor ook de eerste tabel in het volgende hoofdstuk.

In vergelijking met perspectiefnota's van de jaren hiervoor is dat een aanzienlijk gunstiger startpositie. Dat betekent dan ook dat er op voorhand budgettaire ruimte beschikbaar is voor autonome ruimte vragende ontwikkelingen, beleidsbijstelling of nieuw beleid.

Toch blijkt ook dit jaar weer dat er sprake is van een grotere behoefte aan middelen dan dat er beschikbaar is.

Er is nu sprake van een groter aantal ruimte vragende ontwikkelingen dan in voorgaande jaren. De oorzaak daarvan zit in het cumulatieve effect van de afzonderlijke onderwerpen die elk hun eigen onderbouwing kennen.

Wij hebben dan ook, net als in voorgaande jaren, de voorgelegde onderwerpen kritisch beoordeeld op inhoud en benodigde ruimte.

In de bijlage 'Ontwikkelingen in het beleid per programma' (6) hebben wij de zich voordoende ontwikkelingen, ingedeeld naar programma, opgenomen en vindt u informatie over inhoud, aard en effect daarvan voor de meerjarenbegroting.

4 Ontwikkelingen en gevolgen voor onze meerjarenbegroting

4.1 Startsituatie (incl. financiële ontwikkelingen)

De startsituatie van het financiële meerjarenperspectief voor deze perspectiefnota begint bij de cijfermatige meerjarenreeks voor de jaren 2018 t/m 2020 uit de meest recente programmabegroting (vastgesteld door de raad in november 2016). Deze reeks wordt nu aangevuld met het jaar 2021.

De reeks kent voor de hele periode van vier jaar een positief saldo. Deze cijfers vormen daarmee een gunstige startpositie voor deze perspectiefnota.

De cijfers zijn mee gebaseerd op het in 2014 vastgestelde bezuinigingsplan voor de jaren 2015–2018 (oplopend naar 2 miljoen structureel vanaf 2018). Dit houdt wel in dat die bezuinigingsmaatregelen volledig waargemaakt moeten worden om de aangegeven saldi te kunnen realiseren.

In de tabel hierna zijn de saldi voor de meerjarenbegroting aangegeven ten tijde van de behandeling van de begroting 2017. Positieve bedragen geven een voordelig saldo of ontwikkeling aan, negatieve bedragen een nadelig saldo of ontwikkeling.

[vastgestelde meerjarensaldi begroting 2017]

(bedragen in € x 1.000)			
2018	2019	2020	2021
570	643	627	837

Als vervolg op de startreeks zijn ook de sinds november 2016 genomen raadsbesluiten van belang voor zover die gevolgen hebben voor de meerjarenbegroting. Dat betreft naast onderwerp specifieke besluiten ook de besluiten over de jaarrekening 2016 en de eerste bestuursrapportage 2017, voorzover geagendeerd voor de raad van mei 2017 of eerder.

Hieronder is het totale financiële effect weergegeven dat voortvloeit uit deze raadsbesluiten (zie ook bijlage 7.2).

[saldi raadsbesluiten t/m raad mei 2017]

(bedragen in € x 1.000)			
2018	2019	2020	2021
-183	-86	-57	-57

4.2 Actualisatie economische ontwikkelingen voor de gemeentebegroting

Elk jaar is de inhoud van de meicirculaire van het ministerie van BZK van groot belang voor de inkomstenkant van de gemeentebegroting. In deze circulaire schetst het ministerie namelijk de financiële kaders die gelden voor de nieuwe begrotingsjaren.

Traditiegetrouw wordt de meicirculaire gepubliceerd op de laatste dag van mei (of zoals dit jaar op de eerste juni). Direct aansluitend op die publicatie zet een landelijk adviesteam de inhoud van de circulaire om naar een berekeningsmodel voor de te verwachten uitkering van het Gemeentefonds. Bijna alle gemeenten maken vervolgens gebruik van dat berekeningsmodel. Door de voor hen geldende kengetallen en prognoses in te vullen krijgen gemeenten een voorlopig inzicht in de te verwachten inkomsten voor de eerstvolgende jaren.

Dit proces van publicatie van de meicirculaire tot het op eigen gemeenteniveau kunnen presenteren van een prognose van te verwachten inkomsten uit het Gemeentefonds, vergt minimaal één week.

Doordat de raadsbehandeling van deze perspectiefnota eind juni plaats vindt, en deze perspectiefnota twee weken daaraan voorafgaand aan de raad wordt aangeboden, is het mogelijk om het effect van de meicirculaire in deze nota te verwerken.

De meicirculaire zoals gepubliceerd op 1 juni 2017 is inmiddels doorgerekend voor de te verwachten effecten voor onze meerjarenbegroting.

In grote lijnen gaat het nu om de volgende ontwikkelingen:

- Voor de jaren 2018 en volgende is per saldo, boven de te reserveren compensatie voor loon- en prijsontwikkeling, sprake van een voordelige ontwikkeling ten opzichte van de cijfers als nu verwerkt in de meerjarenbegroting. Door de systematiek "samen de trap op, en samen de trap af" is er nu per saldo ruimte voor nieuw beleid.
- De ontwikkeling voor het Sociaal Domein (integratie-uitkering decentralisaties) binnen het gemeentefonds is apart in beeld gebracht en biedt eveneens extra budgettaire ruimte boven de compensatie van loon- en prijsontwikkeling. Voor het financieel perspectief is deze ontwikkeling budgettair neutraal vanwege het voorlopig geldende uitgangspunt om het onderdeel Sociaal Domein budget-neutraal in de begroting te verwerken.
- De bruto effecten voor reguliere prijsstijging en Cao-ontwikkeling die zijn meegenomen in het gemeentefonds hebben we nodig voor de daar direct tegenover staande ontwikkelingen op de uitgavenkant van onze begroting en nemen we om die reden ook budget-neutraal mee in deze perspectiefnota (zie de informatie in bijlage 7.3).

De inhoud van het gemeentefonds, rekening houdend met de hiermee samenhangende tegengestelde bewegingen op de uitgavenkant, is omgezet naar een netto resultaatregel voor het financiële meerjarenperspectief.

In de tabel hieronder staat het ruimte biedende effect, voortvloeiend uit de gepubliceerde meicirculaire (zie ook bijlage 7.3).

[meerjarige effecten inkomsten via Gemeentefonds 2017]

(bedragen in € x 1.000)

2018	2019	2020	2021
407	396	356	347

4.3 Ontwikkelingen in eigen beleid

4.3.1 Ontwikkelingen in aanvaard beleid (autonoom)

Er doen zich altijd autonome ontwikkelingen voor binnen het bestaande en aanvaarde beleid. De term 'autonoom' geeft aan dat het hierbij gaat om ontwikkelingen in aantallen of prijzen. Dit type ontwikkelingen valt daarmee in de categorie onontkoombaar.

De reguliere ontwikkeling in aantallen en indexen maakt al onderdeel uit van het begrotingsproces. Daarom wordt in de perspectiefnota alleen een bijstelling voor autonome ontwikkelingen meegenomen als die niet binnen de al opgenomen financiële ruimte past.

Voor 2018 gaat het nu aan autonome ontwikkelingen, inclusief de reguliere accessen op onderhoud (wegen en groen) om een extra uitzetting van € 18.000. Voor de effecten op onderhoudsposten uit overdracht wegen centrale as en het project Wetter en Willepark zijn aparte reserveringen opgenomen.

[ontwikkelingen (autonoom) uit aanvaard beleid]

(bedragen in € x 1.000)

2018	2019	2020	2021
-18	-18	-18	-18

4.3.2 Inhoudelijke ontwikkelingen in het beleid

Zoals elk jaar zijn er ook nu meer ruimte vragende dan ruimte biedende ontwikkelingen. Dit heeft te maken met het feit dat in gewone omstandigheden, los van autonome ontwikkelingen in aantallen en prijzen, vaak beperkt sprake is van ruimte biedende beleidsinhoudelijke ontwikkelingen.

Het gericht en specifiek zoeken naar ruimte biedende ontwikkelingen waarbij bewust beleid wordt afgebouwd of beperkt, vindt vooral periodiek (eens in de zoveel jaar) plaats als er een nieuwe bezuinigingsronde/heroverweging nodig is.

Zoals altijd passen wij een kritische beoordeling van ruimte vragende ontwikkelingen toe.

Wij hebben de ontwikkelingen ingedeeld naar hun aard: onontkoombaar, noodzakelijk of wenselijk.

Onontkoombaar staat dan voor "direct voortvloeiend uit (wettelijk) voorschrift" (verplichtend).

Noodzakelijk staat voor "voortvloeiend uit bestuursafspraken en/of eerder ingezet beleid" (terugkomen op bestuursafpraak zou nog wel kunnen).

Wenselijk staat voor "nieuw gewenst beleid" (zonder eerdere toezeggingen of bestuursafspraken).

In de gevallen waar sprake is van een zelf te bepalen ambitieniveau, kiezen wij er zoveel mogelijk voor om uitzetting van kosten te beperken. Bij de vervolgitwerking door de organisatie en bij bespreking met betrokken partijen (ambtelijk en bestuurlijk) is dan op voorhand duidelijk wat van de gemeente kan worden verwacht. Er wordt eerst gekeken naar mogelijkheden binnen al beschikbare middelen. Bij die onderwerpen waar dit van toepassing is hebben wij dit in de toelichting per onderwerp aangegeven als neutraal.

Daarnaast zijn er ontwikkelingen die relevant genoeg zijn om deze als aparte onderwerpen op te nemen in deze nota maar waarvoor nog geen bedragen (biedend of vragend) zijn aan te geven. In die gevallen staat PM vermeld om daarmee aan te geven dat er rekening gehouden moet worden met nog te bepalen incidentele of structurele lasten.

Soms kan bij de behandeling van de programmabegroting in november al invulling aan een dergelijke PM-post worden gegeven en soms zal dat later nog plaats moeten vinden.

Het is van belang om rekening te houden met het gegeven dat, zolang er sprake is van een PM-post, er nog geen middelen zijn of worden gereserveerd en dat daar dan ook nog geen dekking voor is binnen de meerjarenbegroting.

Alle beleidsmatige ontwikkelingen in het eigen beleid zijn gerubriceerd per programma en met een korte toelichting op de inhoud, terug te vinden in bijlage 6 van deze nota. Daarnaast zijn deze onderwerpen in tabelvorm opgenomen in bijlage 7.5 .

Vanwege de toenemende inzet op programma overstijgende aanpak van beleidsvraagstukken hebben wij in bijlage 6 hiervoor een aparte paragraaf gereserveerd voorafgaand aan programma 1.

Het totale financiële effect uit de ontwikkelingen in eigen bestaand en nieuw beleid, dus zonder de autonome ontwikkelingen, is hieronder in tabelvorm samengevat.

[ontwikkelingen uit bestaand en nieuw beleid]

(bedragen in € x 1.000)

2018	2019	2020	2021
-848	-928	-819	-841

4.3.3 Weerstandscapaciteit in relatie tot de hoogte van de algemene reserve

In de actuele Programmabegroting is in paragraaf "4.2 Weerstandvermogen en risicobeheersing" aangegeven dat wij uitgaan van een signaal- en minimumniveau voor de algemene reserve van respectievelijk 15 en 10 miljoen.

Hierbij staat "signaalniveau" voor:

"Het binnen een nieuwe perspectiefperiode optreden van een daling van de algemene reserve tot onder het signaalniveau betekent dat maatregelen nodig zijn voor het op termijn op peil houden van de algemene reserve en dat hiervoor tijdig actie wordt opgestart (raad en college)."

De staat van reserves en voorzieningen zoals die hoort bij de jaarrekening over het jaar 2016 geeft de meest actuele informatie over de ontwikkeling van deze reserve. Daaruit blijkt dat in de periode tot en met 2021 (het laatste perspectiefjaar voor deze nota) een laagste niveau voor de algemene reserve wordt verwacht van circa 16,3 miljoen (gelijk aan de verwachting in de perspectiefnota van vorig jaar). Dit jaar is er daarnaast nog sprake van de reserve precariobelastingen met een saldo van 1,3 miljoen (stand van dit moment, nog zonder geplande uitnames) die ook als onderdeel van de weerstandscapaciteit meetelt.

Dit betekent dat er ten opzichte van de vorige perspectiefnota sprake is van een positieve ontwikkeling van de reservepositie en er derhalve geen reden is om een waarschuwend "signaal" af te geven.

4.4 Ontwikkelingen per saldo

Het geheel van de ontwikkelingen uit de paragrafen 4.1 tot en met 4.3 vormt het totaal van ons financieel meerjarenperspectief. Het combineren van de verschillende ontwikkelingen rond te verwachten lasten en baten leidt tot een nieuwe saldoreeks van de meerjarenbegroting. De totale verkenning van de beleidsontwikkelingen is samengevat in de volgende tabel.

[vastgestelde meerjarensaldi begroting 2017]

(bedragen in € x 1.000)

2018	2019	2020	2021
570	643	627	837

[saldi raadsbesluiten tm mei 2017]

(bedragen in € x 1.000)

2018	2019	2020	2021
-183	-86	-57	-57

[meerjarige effecten inkomsten via Gemeentefonds]

(bedragen in € x 1.000)

2018	2019	2020	2021
407	396	356	347

[ontwikkelingen (autonoom) uit aanvaard beleid]

(bedragen in € x 1.000)

2018	2019	2020	2021
-18	-18	-18	-18

[ontwikkelingen uit bestaand en nieuw beleid]

(bedragen in € x 1.000)

2018	2019	2020	2021
-848	-928	-819	-841

[TOTALEN 2018 tm 2021]

(bedragen in € x 1.000)

2018	2019	2020	2021
-72	7	90	269

Hoe nu verder?

Dit jaar ziet het financieel meerjarenperspectief zoals dat in de tabel hiervoor staat weergegeven er gunstig uit.

Het financieel perspectief toont nu nog een beperkt nadelig saldo voor 2018 en vervolgens positieve saldi voor de jaren 2019 en volgende.

Perspectiefnota als verkenning

Deze perspectiefnota is zoals altijd een verkenning van de ontwikkelrichting voor de gemeentelijke meerjarenbegroting. Dat betekent dat er altijd sprake zal zijn van een aantal onzekere factoren die in deze nota nog niet, of nog niet volledig, op harde euro's gewaardeerd kunnen worden.

Het kan daarbij gaan om:

- de uiteindelijke financiële impact van uitvoeringskosten binnen het Sociaal Domein inclusief de ontwikkeling van aantallen uitkeringsgerechtigden;
- ontwikkelingen rond 'groot onderhoud' van het gemeentefonds;
- mogelijke gevolgen uit regeerakkoorden bij de vorming van nieuwe kabinetten;
- mogelijke wijziging van het belastinggebied van de gemeenten (voor de langere termijn);
- mogelijkheid voor gebruik/inzet middelen uit precario-inkomsten;
- ontwikkelingen (autonoom) uit prijzen, aantallen, cao, pensioenen, etc..

Voorlopig saldo 2018 en volgende jaren

In de begrotingsvoorbereiding staat op dit moment, op basis van deze perspectiefnota, voor het jaar 2018 een nadelig saldo van circa € 72.000 (N).

De factoren als hiervoor aangegeven en de ervaring van voorgaande jaren leren ons dat er tussen het moment van bespreken van de perspectiefnota en het moment van vaststellen van de begroting nog veel zaken veranderen. Doordat wij nu de inhoud van de meicirculaire al hebben kunnen verwerken zal de omvang van overige tussentijdse wijzigingen overigens aanzienlijk kleiner zijn dan in voorgaande jaren.

Op basis van de financiële ontwikkelrichting van de meerjarige saldi en de hiervoor aangegeven onzekere factoren komen wij tot een aantal conclusies en een opvatting over de vervolgaanpak. Deze zijn te vinden in hoofdstuk 5.

5 Conclusies en besluitvorming

5.1 Algemeen beeld ontwikkelrichting meerjarenbegroting

Wij constateren dat:

- het voorlopige saldo voor het jaar 2018 nadelig is en door diverse mutaties in het proces richting de concept Programmabegroting 2018–2021 nog kan wijzigen;
- de onzekere factoren als benoemd in hoofdstuk 4.4 nog van invloed kunnen zijn op de te verwachten toekomstige begrotingssaldi;
- de hoogte van de Algemene Reserve op basis van de Programmarekening 2016 boven het afgesproken signaalniveau blijft, en we naast deze reserve nu ook een (nog stijgende) reserve Precariobelasting kennen;
- er in deze perspectiefnota sprake is van enkele ‘P.M.’ posten waarvoor mogelijk op een later moment nog middelen gevraagd worden;
- een verdere concretisering van ‘P.M.’ posten nog tot wijziging van financieel perspectief en begroting zal kunnen leiden; dit wordt via het gebruikelijke besluitvormingsproces aan de raad voorgelegd;
- dat wij op dit moment wel mogelijkheden zien om tot een sluitende begroting voor het jaar 2018 te komen;
- een Algemene Reserve met een grotere (positieve) marge ten opzichte van het afgesproken signaalniveau, als buffer van toegevoegde waarde is, zeker in relatie tot de aangegeven onzekere factoren uit 4.4.

In de voorbereiding op de in november vast te stellen nieuwe programmabegroting zetten wij maximaal in op het kunnen presenteren van een sluitende begroting voor het jaar 2018.

5.2 Voorstellen aan de raad

Gelet op de in deze perspectiefnota geschetste ontwikkelingen stellen wij u voor om:

1. kennis te nemen van de ontwikkelingen in beleid zoals opgenomen in deze Perspectiefnota 2018–2021, de te verwachten financiële gevolgen uit de aangegeven ontwikkelingen voor de meerjarenbegroting en het voorlopig verwachte meerjarig financieel perspectief;
2. kennis te nemen van onze constatering en het plan ter voorbereiding op de in november vast te stellen Programmabegroting 2018–2021 als verwoord in hoofdstuk 5.1;

Burgum, 7 juni 2017

Burgemeester en wethouders
van Tytsjerksteradiel

6 Bijlage – Ontwikkelingen in het beleid per programma

6.1 Programma overstijgend

P00.01 Kanteling; burgerparticipatie en –initiatieven

Wat is het probleem? In de programmabegroting 2015–2018 is aangegeven dat € 500.000 aan bezuiniging en inverdieneffect zal worden gerealiseerd met gekanteld werken. De huidige stand van zaken is dat van het te realiseren bedrag nog een stelpost van € 378.400 in de begroting moet worden gealloceerd.

Wat stellen we voor? We stellen de raad voor om de resterende stelpost nu te koppelen aan concrete begrotingsposten waarop inverdieneffecten worden verwacht op basis van de gekantelde werkwijze. Hierbij wordt in eerste instantie gekeken naar posten in het sociaal domein. Het gekantelde werken beperkt zich echter niet enkel tot het sociale domein, maar betreft ook het fysieke domein. Daarom zal in de toekomst gekeken worden of, en hoe, ook het fysieke domein een bijdrage kan leveren om daarmee de te verwachten inverdieneffecten voor de toekomst zo breed als mogelijk is, te koppelen aan begrotingsposten. Het betreft nu in eerste aanleg een koppeling aan de volgende begrotingsposten binnen het sociaal domein:

- Maatschappelijke begeleiding – maatwerk in natura (€ 150.000);
- Huishoudelijke hulp (€ 150.000);
- PGB's (€ 78.000).
-
- Wij adviseren de raad om de voorgestelde inverdieneffecten aldus te verwerken in de meerjarenbegroting 2018–2021.

Wat als we het niet doen? Een niet concreet gemaakte stelpost 'nog te realiseren bezuiniging of inverdieneffecten' wordt door de provinciale toezichthouder niet als een structureel en "gedekt" onderdeel van de exploitatie geaccepteerd.

Wat mag het kosten? Het nader alloceren van de eerdere stelpost naar concrete begrotingsposten is een budgettair neutrale verwerking van ingezet en te realiseren beleid.

Fin. effect	PM	Status	Aard	Structureel
 neutraal		 A – realisatiefase	 2. noodzakelijk	

Financieel				
2018	2019	2020	2021	

P00.02 Maatschappelijk vastgoed

Wat is het probleem?

In 2016 is het onderzoek Spreiding Kindvoorzieningen aan de raad gepresenteerd, waarin ook aandacht is geweest voor samenwerkingsscholen. De aanbevelingen zijn ook door de raad overgenomen. Inmiddels zijn er in vier dorpen ontwikkelingen rondom samenwerking en/of fusies van scholen. Het gaat dan om Noardburgum, Tytsjerk, Jistrum en Eastermar.

De bovenschoolse directeuren van OPO Furore en PCBO Tytsjerksteradiel voeren in deze dorpen gesprekken met ouders, schoolraden en medezeggenschapsraden. In Jistrum en Tytsjerk staan nu bijvoorbeeld alle seinen op groen om verder onderzoek te doen naar een samenwerking. In Eastermar en Noardburgum hopen de schoolbesturen nog vóór de zomer van 2017 duidelijkheid te krijgen over een mogelijke samenwerking.

We zijn momenteel in gesprek met OPO Furore en PCBO Tytsjerksteradiel over de huisvesting van de scholen in de genoemde dorpen. Er wordt vanuit de schoolbesturen een harde toezegging verwacht van de gemeente om de huisvesting op orde hebben. Ofwel door een grondige renovatie van bestaande locaties ofwel door de realisatie van nieuwbouw.

Wat stellen we voor?

Wij gaan uit van het principe dat als de scholen samen willen werken, keuzes over nieuwbouw en/of renovatie van onderwijshuisvesting daarbij niet leidend mogen zijn. Uiteraard is een goede huisvesting van belang, maar we hanteren bij de beoordeling ervan de volgende volgorde:

1. Zoeken naar mogelijkheden binnen huidige bestaande gebouwen.
2. Indien optie 1 niet mogelijk, zoeken naar mogelijkheden in andere bestaande gebouwen binnen betreffende dorpen (bijv. MFC's).
3. Indien optie 2 ook niet mogelijk, nieuwbouw.

Voor 2018 verwachten we dat er in Jistrum en Tytsjerk kosten gemaakt moeten worden. Eventuele combi's met andere voorzieningen in deze dorpen zijn nog een onderzoek waard. Vanuit de dorpen komt het uitdrukkelijke verzoek om ook andere voorzieningen mee te nemen. Dit sluit aan bij ons gemeentelijk beleid om maatschappelijke voorzieningen integraler c.q multifunctioneler te benutten. Voor de schoolbesturen is dit een wens, maar niet voorwaardelijk, omdat die ontwikkelingen de onderwijshuisvesting niet in de weg mag staan.

PCBO Tytsjerksteradiel heeft een verzoek ingediend om voor de school in Sumar te investeren in het bestaande schoolgebouw. Het betreft deels een interne verbouwing en deels een uitbreiding van de bestaande school. De verbouw houdt in dat de school zodanig wordt aangepast, dat er invulling kan worden gegeven aan nieuwe, 21-eeuwse vaardigheden. Dus minder in lokalen en meer in open ruimtes die multifunctioneel zijn te gebruiken.

We stellen op basis van de nu beschikbare informatie voor om :

- De school in Sumar te verbouwen en een deel ervan te financieren
- De PCBO-school in Jistrum zodanig te verbouwen, dat ook de leerlingen van de openbare school er in gehuisvest kunnen worden

- De situatie in Tytsjerk nog nader te onderzoeken en dan een keuze te maken tussen verbouw en nieuwbouw.
- De ontwikkelingen in Noardburgum te volgen en daar vooralsnog geen keuze te maken qua huisvesting van de scholen.

Voor Eastermar geldt dat de scholen een plek hebben in een pand van WoonFriesland, bij eventuele samenvoeging zijn daar geen huisvestingskosten mee gemoeid.

In de komende maanden zullen we deze ingezette lijn verder onderzoeken.

Wat als we het niet doen?

- Wanneer we niet investeren in huisvesting van de scholen, zullen de huidige scholen in stand blijven en zullen we in alle scholen in de genoemde dorpen te maken krijgen met substantiële leegstand.
- De scholen zijn in alle genoemde dorpen behalve Eastermar ongeveer 40- tot 50 jaar oud en ook gebouwd volgens de normen van toen met vooral veel lokalen. Het huidige onderwijslandschap is qua lesgeving totaal veranderd en zou qua huisvesting daar ook op moeten zijn aangepast.
- Het thema duurzaamheid is zeer interessant als we het hebben over nieuwbouw. (NB. De voordelen van investeringen daarin komen ten gunste van de exploitatie van de scholen, niet voor de gemeente.) In geval van in stand houden van huidige scholen lijken investeringen in duurzame oplossingen minder interessant.

Wat mag het kosten?

We gaan er van uit dat voor de eventuele samenvoeging van de scholen in Eastermar geen kosten hoeven te worden gemaakt. Voor de keuze die wordt gemaakt in Noardburgum zullen de investeringen niet eerder dan in 2019 plaatsvinden. Vooralsnog zullen we deze kosten daarom vanaf 2020 als pm opvoeren.

We verwachten dat er in Tytsjerk, Jistrum en Sumar in 2018 wèl geïnvesteerd moet worden. Voorlopig gaan we uit van een nieuwe kapitaallast van circa € 110.000 vanaf 2019 die daarmee ongeveer € 50.000 hoger is dan de kapitaallasten van de bestaande gebouwen, die dan vrij komen te vallen. (NB: waarden zijn bij benadering).

Bij de berekeningen hebben we de boekwinst van verkoop van bestaande scholen als opbrengst meegenomen. De huidige WOZ-waarde minus de boekwaarde is daarbij als positief resultaat meegenomen.

Fin. effect	PM	Status	Aard	Structureel
				
vragend (nadelig)		C – verkenfase	2. noodzakelijk	

Financieel				
2018	2019	2020	2021	
	-50.000	-50.000	-50.000	

6.2 Per programma

Programma 01 Algemeen bestuur

P01.01 Regionale samenwerking Stadsregio

Wat is het probleem?

Voor de inwoners en ondernemers van Tytsjerksteradiel is het belangrijk dat Leeuwarden zich goed kan ontwikkelen. Een sterke stad is een economische motor voor de stad zelf en voor de omgeving. Een sterke stad biedt ook bovenregionale voorzieningen op het gebied van onderwijs, zorg, cultuur, et cetera. Aan de andere kant vormt de regio voor de stad mede het verzorgingsgebied voor de (boven)stedelijke voorzieningen en het uitloopgebied om te recreëren. Deze wisselwerking tussen stad en omgeving is belangrijk en verdient daarom aandacht en een goede samenwerking tussen Tytsjerksteradiel en Leeuwarden, ook na de 'Stadsregio' periode.

De samenwerking in de Stadsregio wordt in het tweede kwartaal van 2017 geëvalueerd. Aan de hand van de uitkomst hiervan wordt bekeken op welke wijze de samenwerking tussen Tytsjerksteradiel en Leeuwarden wordt voortgezet. Ook wordt daarbij bekeken of en zo ja op welke wijze er samengewerkt wordt op grotere schaal in Noord-Fryslân.

Wat stellen we voor?

De raad wordt geïnformeerd over deze evaluatie en besluit over het vervolg.

Wat als we het niet doen?

-

Wat mag het kosten?

De raad heeft op 26 januari jl. ingestemd met ons voorstel om de beschikbare bijdrage voor de samenwerking in de Stadsregio Leeuwarden per 1-1-2018 te verlagen met € 10.000 naar een jaarlijkse reservering ten behoeve van samenwerking in stadsregioverband van € 30.000.

Fin. effect	PM	Status	Aard	Structureel
				
biedend (voordelig)		A – realisatiefase	3. wenselijk	

Financieel				
2018	2019	2020	2021	
10.000	10.000	10.000	10.000	

Programma 02 Openbare orde en veiligheid

P02.01 ontwikkelingen GR's: Veiligheidsregio

Wat is het probleem? Tytsjerksteradiel maakt deel uit van de Gemeenschappelijke Regeling Veiligheidsregio Fryslân. In de Wet Veiligheidsregio's is bepaald dat er een Gemeenschappelijke Regeling gevormd moet worden voor de uitvoering van een aantal taken, waaronder het instellen en in stand houden van de brandweer en de voorbereiding op rampen en crises. In het Algemeen Bestuur, waarin alle Friese burgemeesters zitting hebben, wordt besloten met meerderheid van stemmen.

De begroting van Tytsjerksteradiel wordt gebaseerd op de uitgangspunten van de septembercirculaire van het voorgaande jaar. Veiligheidsregio Fryslân gaat uit van andere uitgangspunten, namelijk van de consumentenprijsindex (CPI) van het CBS van de maand februari van het voorgaande jaar. Hierdoor zijn er verschillen met de gemeentelijke begroting. Eerder hebben wij dit opgemerkt in een ingediende zienswijze met betrekking tot de Kaderbrief 2018-2021 (in raad 16 februari 2017). In de Begroting 2018 van Veiligheidsregio Fryslân wordt nog steeds uitgegaan van de CPI. Deze begroting komt aan de orde in de raadsvergadering van 18 mei 2017.

Wat stellen we voor? We willen de cijfers in onze meerjarenbegroting laten aansluiten op de cijfers uit de begroting van Veiligheidsregio Fryslân.

Wat als we het niet doen? Zonder structurele aansluiting van de cijferreeks blijft er een, jaarlijks te rapporteren, een flinke afwijking bestaan.

De GR is een wettelijke verplichting, waarbij geen sprake is van keuze om wel of niet mee te doen of eenzijdig de indexeringsystematiek in de begroting te wijzigen.

Wat mag het kosten? Zie de bedragen in de tabel 'financieel'.

Fin. effect	PM	Status	Aard	Structureel
				
vragend (nadelig)		A – realisatiefase	1. onontkoombaar	

Financieel			
2018	2019	2020	2021
-154.000	-164.000	-183.000	-270.000

P02.02 Ontwikkelingen GR's: FUMO

Wat is het probleem? Op basis van de concept-begroting 2018 van de FUMO dreigt een overschrijding van het in onze meerjarenbegroting gereserveerde budget met € 20.000. Deze overschrijding wordt veroorzaakt door een onjuiste aanname van het aantal inrichtingen in onze gemeente.

Wat stellen we voor? De raad is voorgesteld een zienswijze in te dienen. Dit kon tot 17 mei. Na verwerking zal de FUMO haar begroting dan voor de zomer definitief vaststellen.

Wat als we het niet doen?

Wat mag het kosten? We gaan er van uit dat de FUMO haar begroting aanpast aangezien het om een onjuiste aanname gaat van hun kant uit. Wordt deze aanname gecorrigeerd, dan past de begroting 2018 van de FUMO binnen onze huidige meerjarenraming.

Op dit moment bestaat hierover nog geen enkele zekerheid. Wij stellen u daarom voor de geraamde bijdrage voor de FUMO te verhogen met een bedrag van € 20.000,-

Mocht achteraf blijken dat de kosten lager uitvallen, dan zal dit bij de begrotingsrapportage worden gemeld, of zo mogelijk al bij de vaststelling van de programmabegroting in november.

Fin. effect	PM	Status	Aard	Structureel
				
vragend (nadelig)		A – realisatiefase	1. onontkoombaar	

Financieel

2018	2019	2020	2021
-20.000	-20.000	-20.000	-20.000

P02.03 Inwerkingtreding Besluit VTH (Vergunningverlening, Toezicht, Handhaving)

Wat is het probleem?	<p>Op 1 juli 2017 treedt het Besluit VTH in werking. Deze AMvB handelt over welke WABO-taak door de FUMO moeten worden uitgevoerd. (Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving in het fysieke domein)</p> <p>De verwachting is dat meer werk naar de FUMO moet worden uitbesteed dan nu het geval is. Dit betreft vooral milieutoezicht en -handhaving. Met deze taak is ruim twee fte gemoeid (teambreed, dus samen met Achtkarspelen), bovenop de taak die nu al door de FUMO wordt uitgevoerd.</p> <p>Wij signaleren een risico omtrent een structurele verhoging van de bijdrage aan de GR FUMO vanaf 2018.</p>
Wat stellen we voor?	<p>De definitieve tekst van het besluit is nog niet gepubliceerd, waardoor de werkelijke omvang van de extra taak niet duidelijk is.</p> <p>Er is een interne projectgroep opgericht die de gevolgen van de AMvB inzichtelijk moet maken. Na dit onderzoek kan meer duidelijkheid worden gegeven over de kosten/baten. Wij verwachten in het najaar van 2017 meer inzicht in de financiële (en personele) gevolgen te hebben. Duidelijk is wel dat de taak per 1 januari 2018 zal worden uitgevoerd door de FUMO.</p>
Wat als we het niet doen?	<p>Het besluit moet worden uitgevoerd, het is een wettelijke taak voor de FUMO. Van belang is dat getracht moet worden om samen met de taak ook personeel mee te leveren. Het is nog alleszins onduidelijk of dit ook werkelijk kan. Iedere gemeente zal hier zo over denken. Bovendien zal (voor een deel) de taak niet één op één aan een medewerker gekoppeld kunnen worden. Enkele medewerkers hebben naast de over te hevelen taak ook andere taken.</p>
Wat mag het kosten?	<p>Wij houden er voorlopig rekening mee dat het gehele milieutoezicht per 1 januari 2018 door de FUMO zal worden uitgevoerd. In de begroting 2018 van de FUMO is € 3.600.000,- geraamd voor het aantrekken van 40 - 45 extra fte. Globaal betekent dit tussen 1 en 2 fte voor Tytsjerksteradiel. De werkelijke kosten kunnen niet eerder betrouwbaar worden ingeschat dan wanneer het Besluit is gepubliceerd (verwacht voor de zomer van dit jaar) en op provinciale en gemeentelijke schaal keuzes worden gemaakt over de implementatie. Kortom wat wordt de exacte omvang van de (extra) taak en hoeveel formatie is hier mee gemoeid. Daarbij speelt ook het onderzoek naar de huidige kwaliteit van de medewerkers in relatie tot hiervoor gestelde eisen.</p> <p>Een extra taak zal moeten worden uitbesteed, terwijl het risico bestaat dat er medewerkers achterblijven. Vanwege de onzekerheid over de inhoud van het besluit is nu niet een betrouwbare inschatting van de extra kosten te maken.</p> <p>Er moet niet op een extra bijdrage in het gemeentefonds worden gerekend. Landelijk wordt er vanuit gegaan dat de AMvB geen uitbreiding van taken van de RUD's (in Fryslân de FUMO) inhoudt. Dat er naar verwachting nu een verschil is heeft te maken met het gegeven dat in Fryslân de oorspronkelijk, voor interpretatie vatbare taak "zuinig" is ingeschat.</p>

Fin. effect	PM	Status	Aard	Structureel
				
vragend (nadelig)		onbekend	1. onontkoombaar	

Financieel			
2018	2019	2020	2021

P02.04 Wet aanpak woonoverlast

Wat is het probleem? Met ingang van 1 juli 2017 treedt de Wet Aanpak Woonoverlast in werking. Met deze nieuwe wetgeving heeft de gemeenteraad de mogelijkheid om bij verordening de burgemeester de bevoegdheid te geven om op te kunnen treden tegen mensen die herhaaldelijk voor woonoverlast zorgen.

Wat stellen we voor? Door toevoeging van het nieuwe artikel 151d van de Gemeentewet heeft de gemeenteraad de mogelijkheid om bij verordening de burgemeester de bevoegdheid te geven handhavend op te treden bij woonoverlast. De burgemeester kan de overlastgever een gedragsaanwijzing geven in de vorm van een last onder bestuursdwang of een last onder dwangsom. In deze last staat dat de overlastgever bepaalde handelingen moet doen of juist moet laten. De burgemeester kan pas een gedragsaanwijzing geven als een waarschuwing, mediation of buurtbemiddeling niet werken. Wanneer deze gerichte aanpak niet werkt, kan de woning tijdelijk gesloten worden.

Wat als we het niet doen? De gemeenteraad bepaalt of de burgemeester deze wet mag gebruiken of inzetten. Deze nieuwe wetgeving biedt perspectieven om veroorzakers van overlast van zowel huur- als koopwoningen aan te pakken.

Wat mag het kosten? Het is mogelijk dat er kosten voorvloeien als deze bevoegdheid wordt ingezet. Op dit moment schatten wij in hiervoor € 5.000 per jaar nodig te hebben.

Fin. effect	PM	Status	Aard	Structureel
				
vragend (nadelig)		A – realisatiefase	2. noodzakelijk	

Financieel			
2018	2019	2020	2021
-5.000	-5.000	-5.000	-5.000

Programma 03 Infrastructuur

P03.01 Arealuitbreiding overname wegen centrale as

Wat is het probleem? De extra onderhoudslasten voor aan ons overgedragen wegen in verband met de Centrale As wordt mogelijk hoger dan eerder geraamd. De realisatie van de centrale as brengt met zich mee dat gefaseerd een aantal voormalige provinciale weggedeelten (N913, N356 en N355) overgaan c.q. inmiddels overgegaan zijn in eigendom, beheer en onderhoud naar onze gemeente. Daarnaast zijn er nog legio, meer incidentele gevolgen qua beheer en onderhoud, bijvoorbeeld:

- aansluitende wegvakken/fietspaden op nieuwe kruispunten
- realisatie van een logische (aanvullende) ontsluitingsstructuur
- voorzieningen voor de afwatering van nieuwe onderdoorgangen.

Enkele jaren geleden is met de hiermee gepaard gaande uitzetting van beheer- en onderhoudskosten rekening gehouden middels een indicatieve raming van jaarlijks meer benodigde onderhoudsgelden van € 350.000. Jaarlijks wordt na daadwerkelijke overdracht gedetailleerd in beeld gebracht wat de exacte onderhoudslasten zijn. Dit is inmiddels voor bijvoorbeeld de N913 (Garyperhoeke – Garyp – aansluiting Waldwei) gebeurd en volgend jaar volgt onder meer de N356 (Garyperhoeke – Burgum – Quatrebras – Feanwâlden). De tijd zal leren in hoeverre de raming van € 350.000 uiteindelijk daadwerkelijk toereikend zal zijn.

Wat stellen we voor? Het is nog te vroeg voor een definitief overzicht. Werkzaamheden zijn ook nog niet afgerond.

Wat als we het niet doen? Nu is nog niet inzichtelijk wat de werkelijke jaarlijkse onderhoudslasten zullen zijn.

Wat mag het kosten? Definitieve kosten zullen zodra mogelijk, in beeld worden gebracht.

Fin. effect	PM	Status	Aard	Structureel
-	☑		✖	☑
vragend (nadelig)		onbekend	1. onontkoombaar	

Financieel				
2018	2019	2020	2021	

P03.02 Symen Halbeswei; scenario's maatregelen veiligheid fietsers

Wat is het probleem?

De Symen Halbeswei is in wichtige fytsrûte mar hat ek in funksje foar lokaal (gewoan en agrarysk) ferkear.

Nei oanlieding fan in boargerinisjatyf hat de Symen Halbeswei in oantal kear yn de ried oan 'e oarder west.

De inisjatyfnimmers ha de winsk om in fytspaad oan te lizzen. Der is besletten om dat net te dwaan, benammen fanwege de kosten.

Der binne yn oerlis mei omwenjenden en doarpsbelangen Suwâld en Tytsjerk ferkearsmaatregels nommen, benammen om de faasje fan it ferkear nei ûnderen te krijen.

Neffens de belutsenen ha dizze maatregels net it winske effekt oplevere.

De dyk is te smel foar it ferkear dat der oerhinne rydt. De dyk is ûngefear 3 meter mar soe sjoen de 500 auto's dy't der deis oerhinne ride, 4 meter breed wêze moatte.

Yn de riedsgearkomste fan 26 jannewaris is tasein dat yn de PPN in útstel komt mei scenario's: passearplakken of ferbreedzjen fan de dyk.

Wat stellen we voor?

De mooglike scenario's binne:

1) Passearplakken

In útstel fan DB Suwâld giet út fan trije passearplakken. Nei ferwachting sit der dan noch in te grutte ôfstân tusken de passearplakken.

Utsteld wurdt om seis plakken te meitsjen. De ûnderlinge ôfstân wurdt dan gemiddeld 250 meter, wat past binnen de oanrikkemendaasjes fan it CROW.

2) Ferbreedzjen dyk

It is dan oeral mooglik om inoar te passearjen sûnder de berm brûke te hoegen. Automobilisten kinne mear ôfstân hâlde fan fytsers as se inoar op de dyk tsjinkomme.

3) Frijlizzend fytspaad

De inisjatyfnimmers hawwe it leafst in frijlizzend fytspaad. Benammen fanwege de hege kosten (oanlis rûsd op oardel miljoen) wie yn de eardere riedsgearkomsten gjin draachflak foar dy opsje.

De gong fan it ferkear wurdt yn de besteande situaasje al as probleem beskôge.

Der bestiet in risiko dat de gong omheech giet wannear't de dyk breder makke wurdt of wannear't der gjin fytsers mear op de dyk binne.

Dêrnjonken binne der ferlykbere wegen yn ús bûtengebied dêr't dan ek om ferbreiding frege wurde kin.

Utsteld wurdt om passearplakken oan te lizzen mei as argumintaasje dat dizze wei diel útmakket fan in wichtige fytsrûte tusken Burgum en Ljouwert.

Yn alle gefallen jildt dat de eksakte útwurking yn oparbeidzjen mei inisjatyfnimmer en doarpsbelangen plakfine sil.

Wat als we het niet doen? Bliuwt de Symen Halbeswei sa as er no is.
Der wurdt dan net temjitte kaam oan de winsk om de dyk te ferbreedzjen.

Wat mag het kosten? Yn alle gefallen is sprake fan ynvestearringskosten, ôfskriuwing en taname fan ûnderhâldskosten (areaal accres). Dy taname is €1,30 de kante meter per jier.

Opsje 1 (6 passearplakken)

Ynvestearring € 45.000
 Kapitaallêsten (20 jier lineair) € 3.038
 Underhâldskosten (€ 1,30/m2) € 468
 Totaal strukturele lesten € 3.506

Opsje 2 (ferbreedzjen dyk)

Ynvestearring € 500.000
 Kapitaallêsten (20 jier lineair) € 33.750
 Underhâldskosten (€ 1,30/m2) € 3.120
 Totaal strukturele lesten € 36.870

Fin. effect	PM	Status	Aard	Structureel
—				☒
vragend (nadelig)		B – planfase	3. wenselijk	

Financieel			
2018	2019	2020	2021
	-3.500	-3.500	-3.500

P03.03 Openbaar groen – heroverweging bezuiniging

Wat is het probleem?

De aanleiding van deze heroverwegingen is de tussentijdse evaluatie van het Groenbeleidsplan 2012. Daarbij zijn ook de Dorpsbelangen gevraagd naar hun mening over het openbaar groen in en om hun dorp.

Dorpsbelangen dragen het terugdraaien van de bezuiniging op het grasmaaien als verbeterpunt aan. In het kader van de bezuinigingen in de periode 2012–2014 is besloten om in totaal € 110.000 te bezuinigen op het groenonderhoud. Eén onderdeel hiervan was het omvormen van gazons die wekelijks gemaaid werden naar "extensief gras" dat 2 keer per jaar gemaaid wordt.

Een ander onderdeel hiervan is het bezuinigen op het bermmaaien. Hierbij worden meer bermen geklepeld in plaats van gemaaid waarbij het maaisel wordt afgevoerd. Juist door het maaien en afvoeren worden de bermen voedselarmer. Daardoor neemt de groeikracht van het gras af waardoor de bloemen meer kans hebben om te groeien. Wat samenhangt met het bovengenoemde probleem is dat het buitengebied voor het grootste deel gebruikt voor melkveehouderij. Daar is als gevolg van schaalvergroting en productieoptimalisering steeds minder ruimte voor bloemrijk grasland.

De bermen hebben potentie om de biodiversiteit en de recreatieve waarde in het buitengebied te verhogen. Dit is ook in toenemende mate afhankelijk van de bermen en de natuurgebieden. Dat komt doordat de weilanden steeds meer uit monoculturen van gras bestaan. Ook voor de bijen is in het buitengebied steeds minder te halen. Deze potentie van de bermen wordt echter niet optimaal benut omdat het areaal bermen dat onderhouden wordt door maaien en afvoeren met ingang van 2013 is afgenomen.

Wat stellen we voor?

Wij stellen voor om de bezuiniging op grasmaaien en bermmaaien gedeeltelijk terug te draaien.

Grasmaaien

Bij de eerste inventarisatie van het areaal extensief gras dat in aanmerking komt om weer te maaien als gazon is gekeken naar de volgende criteria:

- Wat zijn de locaties waar nog steeds klachten over komen.
- Waar vinden wij dat extensief gras niet passend is in het straatbeeld. Bijvoorbeeld omdat het tussen de weg en het trottoir ligt.
- Bij de selectie is ook gekeken hoe de betreffende grasvelden zich ontwikkeld hebben tot bloemrijk gras.

Uit de eerste inventarisatie blijkt dat het terugdraaien van minimaal 27 % van de omgevormde grasvelden voldoende kan zijn om de grootste knelpunten weg te nemen. Het staat de raad echter vrij om een groter deel terug te draaien.

Als de raad besluit tot het gedeeltelijk terugdraaien van de bezuiniging op het grasmaaien gaan wij onze eerste inventarisatie voorleggen aan de Dorpsbelangen en binnen de kaders van het gekozen percentage de grasvelden uitkiezen die wij weer gaan maaien als gazon.

Ook het geheel terudraaien van de bezuiniging grasmaaien is onderzocht. De kosten van het terugdraaien hiervan bedragen € 25.500 per jaar.

Bermmaaien

Wij stellen voor om het areaal bermen dat met ingang van 2013 geklepeld wordt, met ingang van 2018 weer te maaien en het maaisel af te voeren. De kosten van deze optie bedraagt € 14.000. per jaar.

Wat als we het niet doen? Dan wordt de huidige beheersvorm voortgezet en wordt geen gehoor gegeven aan het vanuit de evaluatie naar voren gekomen verbeterpunt.

Met betrekking tot het maaien van de bermen wordt de potentie voor biodiversiteit in het buitengebied in dat geval niet optimaal benut.

Wat mag het kosten? Ons voorstel omtrent terug te draaien bezuinigingen:

1. Gedeeltelijk terugdraaien van de bezuiniging op grasmaaien: kosten € 7.000 per jaar
2. Terugdraaien maatregel klepelen bermmaaien: kosten € 14.000 per jaar.

Fin. effect	PM	Status	Aard	Structureel
				
vragend (nadelig)		A – realisatiefase	3. wenselijk	

Financieel				
2018	2019	2020	2021	
-21.000	-21.000	-21.000	-21.000	

P03.04 Begraafplaats Jistrum – urnencolumbarium en –kelder

Wat is het probleem? Yn in tiid dat hielyd mear minsken kremearre wurde, krijt ús gemeente de lêste tiid regelmjittich fragen fan boargers om urnen by te setten op ús gemeentlik begrafplak yn Jistrum.

Wat stellen we voor? In lyts 'urnencolumbarium' en in tal urnenkelders realisearje foar it bysetten fan in 13 tal urnen.

Wat als we het niet doen? It giet hjir om in beheind stikje service op dit mêd, as we dit net dogge jouwe wy ús boargers gjin mooglikheid om urnen op ús iepenbiere begrafplak by te setten en moatte se útwike nei oare begrafplakken.

Wat mag het kosten? Ienmalich € 11.000.
De kosten foar it bysetten fan de urnen sille ferrekkene wurde troch it opnimmen fan nije tariven yn ús leezjesoarding op dit mêd.

Fin. effect 	PM	Status 	Aard 	Structureel
vragend (nadelig)		A – realisatiefase	3. wenselijk	

Financieel			
2018	2019	2020	2021
-11.000			

P03.05 Actualisatie wegenlegger

- Wat is het probleem?** Op grûn fan de Wegenwet moat elke gemeente in Wegenlegger ha. Yn de Wegenlegger steane ûnder oaren alle iepenbiere wegen, paden en dûkers bûten de beboude kom beskreaun. Us Wegenlegger komt út 1990 en is ferâldere. Der moat dus in nije makke wurde.
- Wat stellen we voor?** Hoewol't de Wegenlegger in âld ynstrumint is, bestiet de ferplichting noch altyd. Der is gjin sicht op dat de ferplichting om in Wegenlegger te hawwen, komt et ferfallen troch nije wetjouwing.
- Der moat dus in nije Wegenlegger komme. In grut part fan it wurk moat útbestege wurde omdat it tefolle kapasiteit kostet om it sels te dwaan.
- Wat als we het niet doen?** Foldogge wy net oan de ferplichting út de Wegenwet.
- Wat mag het kosten?** Ienmalig €35.000, ferdield oer twa jier.

Fin. effect vragend (nadelig)	PM	Status C – verkenfase	Aard 2. noodzakelijk	Structureel
--	-----------	--	---	--------------------

Financieel			
2018	2019	2020	2021
-17.500	-17.500		

Programma 04 Economische zaken

P04.01 Bydrage Stichting Regiomarketing (RMT) ferheegje

Wat is het probleem?	In 2014 is de RMT van start gegaan. Deze stichting bestaat uit verenigde toeristische ondernemers die gezamenlijk vorm geven aan de promotie en het gastheerschap in het ANNO-gebied (no-Fryslân). De stichting wordt gesubsidieerd door de zes gemeenten en tot 2017 droeg de provincie jaarlijks 50.000 bij. Het verschil hebben we in 2017 bij kunnen leggen via terugontvangen budget van RMT en Dwaande. Met ingang van 2018 is dat niet meer mogelijk.
Wat stellen we voor?	RMT doet het goed en zowel de ondernemers als de overheden zijn positief over de organisatie en de bereikte resultaten. RMT betaalt ook de bijdrage aan de provinciale marketingorganisatie Merk Fryslân. Voorgesteld wordt dat de gemeenten deze bijdrage aan Merk zelf voor rekening nemen waardoor de helft van het verlies door het vervallen van de ANNObijdrage wordt aangevuld. Door deze bijdrage aan Merk structureel in de begroting op te nemen kan aan RMT de door hen zeer gewenste zekerheid worden geboden dat de stichting de komende jaren kan rekenen op een vaste bijdrage.
Wat als we het niet doen?	Minder middelen zal betekenen dat er minder overblijft voor promotie en bevordering gastheerschap. Minder zichtbaarheid betekent minder succes met als gevolg weer minder tevredenheid terwijl het, al is het deels, aanvullen van het gat dat de provincie heeft laten ontstaan juist gemeentelijk vertrouwen laat zien en RMT zal zich daarmee zeker inzetten om de regio nog meer op de kaart te zetten.
Wat mag het kosten?	De bijdrage aan Merk Fryslân is jaarlijks € 5.453,-. Recent zijn we geïnformeerd dat het toeristenbureau Eastermar (TIP) besloten heeft er mee te willen stoppen. Dit betekent dat met ingang van 2018 de bijdrage aan TIP komt te vervallen. Deze bedraagt jaarlijks € 2.500. Hoewel deze middelen in principe vrij vallen, is te onderbouwen dat dit bedrag wordt ingezet om de bijdrage aan Merk Fryslân te betalen. Beide bedragen dienen hetzelfde doel: bevorderen van toerisme. Dit betekent per saldo dat er (afgerond) structureel € 3.000 per jaar extra budget nodig is.

Fin. effect	PM	Status	Aard	Structureel
				
vragend (nadelig)		A – realisatiefase	3. wenselijk	

Financieel				
2018	2019	2020	2021	
-3.000	-3.000	-3.000	-3.000	

P04.02 Verbinden en profileren Friese havens

Wat is het probleem?

De Friese gemeenten met binnenhavens hebben hun krachten gebundeld in het samenwerkingsverband Frisian Ports. Door de ligging van Tytsjerksteradiel aan het PM kanaal, heeft zich hier een behoorlijke industrie kunnen ontwikkelen met veel directe en indirecte werkgelegenheid.

Het doel van deze samenwerking is in algemene zin het havenbeleid en havenbeheer te bevorderen. Daarbij wordt het belang gezien om de Frisian Ports op landelijk/Brussels niveau goed te kunnen (re)presenteren. Door bundeling is er een grotere kans op subsidies. In Tytsjerksteradiel (en ook Achtkarspelen) betreft het de bedrijven gelegen aan het PM-kanaal. Door deze samenwerking brengen wij hen in posities om mee te participeren in ontwikkelingen rond de Friese Havens.

Wat stellen we voor?

Door samenwerking van de Friese havens ontstaat een 'zichtbare' massanatte bedrijvigheid in Fryslan. Via de samenwerking Frisian Ports wordt bereikt dat:

- vergroten van de herkenbaarheid van de havens buiten de provincie;
- bundelen van krachten ter vergroting van de kans op Europese- en rijkssubsidies (infrastructurele en havengerichte investeringen);
- bevorderen van modal shift;
- leveren van actieve bijdrage aan duurzaamheid voor vervoer over water, duurzame havenvoorzieningen en duurzame brandstoffen;
- uitvoeren van gezamenlijk havenbeleid en afstemming van beheer havens.

Wat als we het niet doen?

In dat geval zal de samenwerking Frisian Ports zonder Tytsjerksteradiel een vervolg krijgen. Het bedrijfsleven in Tytsjerksteradiel dat van het PM-kanaal afhankelijk is, kan dan niet profiteren van de samenwerking Frisian Ports.

Wat mag het kosten?

De jaarlijkse kosten bedragen in 2018 en 2019 € 5.000. Eind 2019 wordt de samenwerking geëvalueerd.

Fin. effect vragend (nadelig)	PM	Status A – realisatiefase	Aard 3. wenselijk	Structureel
Financieel				
2018	2019	2020	2021	
-5.000	-5.000			

P04.03 Bydrage projektplan Toeristische ontsluiting Wetterwâlden

Wat is het probleem?

In juni is de Bûtenfjildroute geopend. De route die de verbinding vormt tussen de Grutte Wielen en de Swemmer is een project van de provincie en de gemeenten Dantumadiel en Tytsjerksteradiel.

Tegelijk is het een project van onderop. De stichting Wetterwâlden die de dorpen rondom het gebied (zowel in Tytsjerksteradiel als in Dantumadiel) vertegenwoordigt, heeft veel inzet getoond om de route van de grond te krijgen.

De route is bedoeld voor sloepen en deels electric only. Probleem is dat er straks enkel een route ligt, een geweldig begin natuurlijk maar zonder aanlegplekjes, bewegwijzering, positionering en promotie, het verleiden tot elektrisch varen, ondernemers die kansen zien en bewoners en ondernemers die als ambassadeurs optreden, zal de route onopgemerkt blijven.

Dit betekent niet dat er nog niets gebeurd is. Om te beginnen hebben ondernemers en bestuurders gezamenlijk het gebied en de kansen verkend. Er is een inventarisatie gemaakt van marktkansen waarbij de ondernemers duidelijk maakten dat zij kansen zien, maar ook hindernissen. Hoe moet dat met dat deels electric only bijvoorbeeld. Sleutelproject 2 (zie onderstaand) is bedoeld om daarover duidelijkheid te geven en te verleiden tot elektrisch varen.

Vooruitlopend op het positioneren van het gebied (sleutelproject 1) hebben de ondernemers een inspiratiekaart gemaakt. Deze kaart laat zien wat er zoal te beleven is in het Bûtenfjild en wil uitnodigen om het gebied te verkennen. Deze kaart is verkrijgbaar bij de toeristische ondernemers en de verschillende toeristische informatiepunten.

“It begjint te brûzen” in het gebied. Ondernemers maken plannen. Positionering van dit gebied (sleutelproject 1) zorgt ervoor dat toeristen verleid kunnen worden tot een bezoek/dat het gebied in beeld gebracht kan worden via de verschillende promotiekanalen. Ook hierbij zal nauw worden samengewerkt met de ondernemers. Daardoor ontstaat niet alleen een gedragen beeld maar ook kennis van elkaars bedrijven. Op basis daarvan kunnen ondernemers aan de slag met arrangementen, investeringen in het bedrijf en gezamenlijke evenementen.

Even belangrijk zijn natuurlijk de eigen inwoners. Vooral de dagjestoerist komt vaak niet van zo ver. Een goede toeristische infrastructuur voor varen/fietsen/wandelen met de bijbehorende voorzieningen betekent ruimte voor ontspanning en genieten in de eigen omgeving. Een verrijking die niet alleen de toerist maar evenzeer de inwoners van de dorpen rondom het gebied en de wijde omgeving daaromheen ten goede komt. De sleutelprojecten 3 en 4 beogen een goede infrastructuur met (aanleg)voorzieningen, informatie en een goede bewegwijzering.

Ter aanvulling: In Dantumadeel dient eveneens besluitvorming over dit projectplan plaats te vinden. Een positief besluit wordt daar als zeer kansrijk ingeschat. Dit omdat het dekkingsvoorstel bestaat uit bestaande kredieten en reserves die hiervoor ingezet kunnen worden en de kapitaallasten laag zijn.

Wat stellen we voor?

Dantumadiel en Tytsjerksteradiel hebben gezamenlijk een projectplan opgesteld voor de toeristische ontwikkeling en ontsluiting van het Wetterwâlden – Bûtenfjildgebied vanuit deze nieuwe route. Via vijf zogenaamde sleutelprojecten willen we dit gebied toeristisch-recreatief ontwikkelen, ontsluiten en exploiteren; samen met de ondernemers in het gebied.

Sleutelproject 1: het ontwikkelen van een profiel voor Wetterwâlden– Bûtenfjild waarbij streekverhalen als belangrijke basis worden gebruikt. Dit wordt vertaald in toeristische producten waarmee we in de etalage van MerkFryslân en andere regiomarketingorganisaties kunnen staan.

Sleutelproject 2: De route is nu deels electric only. Binnen nu en vijf jaren willen we het hele bûtenfjild electric only maken. Niet door te handhaven maar door te verleiden. Ondernemers weten waar ze aan toe zijn en kunnen daarop investeren. Resultaat is dat dit gebied het eerste, grotere aaneengesloten gebied in Nederland is waar alleen elektrisch aangedreven boten varen.

Sleutelproject 3: Op logische plekken pleisterplaatsen realiseren. Op deze manier reguleren we de passanten in het gebied. Bij de inrichting van de pleisterplaatsen maken we gebruik van een functionele beeld en vormtaal die verwijst naar de verhalen waar het gebied zo rijk aan is. Daarmee versterken we de herkenbaarheid en identiteit van het gebied evenals de ruimtelijke kwaliteit.

Sleutelproject 4: we zorgen ervoor dat bezoekers goed kunnen navigeren en zo hun weg vinden in het gebied. Het is duidelijk waar zij kunnen verblijven en recreëren. We maken de bewegwijzering voor de vaarrecreant en de wandelaar in het gebied op orde. en voorzien de passant op de verschillende pleisterplaatsen van informatie.

Sleutelproject 5: Om de vaarroute te completeren en te laten renderen verbeteren we de nautische ontsluiting. Dit doen we door de dorpen Feanwâlden, Mûnein en Hurdegaryp op het doorgaande vaarrouthenetwerk aan te sluiten, een extra vaarrondje door Over de Wiel te realiseren en de sluis bij de Falomster Feart „Swemmer te automatiseren. Ook onderzoeken we hoe verbinding te maken met het omliggende gebied (bijv. Eeltsjemar, Noardlike Elfstedenvaarroute).

Wat als we het niet doen?

Als we het niet doen lopen we het risico dat er hetzelfde gebeurt als bij de Elfstedenvaarroute: de route is en blijft onbekend en de ondernemers gaan niet investeren omdat er geen 'produkt' is om te verkopen en niet duidelijk is wat het nu gaat worden met het elektrisch varen.

Prioritering:

Het projectplan voor de toeristische ontwikkeling en ontsluiting vormt een geheel waarbij Tytsjerksteradiel en Dantumadiel samen optrekken. De sleutelprojecten 1 en 2 zijn noodzakelijk omdat anders ook voor Dantumadiel het traject stopt. Ook de steigers zijn noodzakelijk om het gebied in te kunnen. Deze hebben daarmee allen de hoogste prioriteit. De skûltsjes van sleutelproject 3 vormen een familie van herkenbare functionele elementen langs de route. Van wezenlijk belang dus dat er een

totaalontwerp komt, hier gezamenlijk voor te gaan en eveneens prioriteit 1 te geven. De informatiepanelen van sleutelproject 4 (€ 9374) zijn eigenlijk het enige onderdeel dat prioriteit 2 kan krijgen.

Wat mag het kosten?

De totale kosten zijn geraamd op circa 3 miljoen. Sleutelproject 5 betreft infrastructuur en bepaalt een groot deel van deze kosten. Op dit moment is realisatie van de projecten binnen sleutelproject 5 nog toekomstmuziek, mogelijk met uitzondering van de aansluiting van Mûnein.

De kosten van de sleutelprojecten 1 tm 4 zijn begroot op € 686.875. De provincie ziet kans de helft daarvan te financieren via verschillende budgetten (grootste deel gebiedsbudget, daarnaast procesgeld en leader (=europese subsidie). De kosten voor Tytsjerksteradiel zijn geraamd op € 255.000. De helft daarvan bedraagt € 127.500.

Cofinanciering ontvangen we van de Marrekrite ten behoeve van de steigers: € 7.000.

Van de aannemer ten behoeve van de app € 2.500.

Van de Stadsregio ten behoeve van de sleutelprojecten 1 en 2: resp. € 16.250 en € 25.000.

Daarmee komen de totale investeringskosten ten behoeve van de realisatie van de sleutelprojecten 1 tm 4 op € 76.750. Daarvan is eenmalig (in 2018 en 2019, inclusief cofinanciering): € 49.250

investering (inclusief cofinanciering, afschrijving in 25 jaar): € 27.500

Structurele lasten vanaf 2019: € 1.581,- kapitaallasten en € 1.000,- onderhoudskosten.

Fin. effect	PM	Status	Aard	Structureel
				
vragend (nadelig)		A – realisatiefase	3. wenselijk	

Financieel				
2018	2019	2020	2021	
-44.500	-7.500	-2.500	-2.500	

Programma 06 Welzijn

P06.01 Frysk – strukturele ferheging budzjet

Wat is het probleem? Yn it ramt fan in nije beliedsnotysje Frysk, dy 't medio dit jier yn 'e gemeenterie behannele wurde sil, wolle wy úteinsette mei in tal nije aktiviteiten om it gebrûk fan it Frysk yn ús gemeente te stimulearjen.

Wat stellen we voor? Op 13 july o.s. is it de bedoeling in nij beliedsplan Frysk yn 'e gemeenterie te behanneljen. Yn dit beleidsplan sille in oantal nije beliedsfoarnimmens opnaam wurde mei in beskieden finansjele claim foar it Frysk.

Wat als we het niet doen?

Wat mag het kosten? De mate wêryn't ekstra budzjet frij makke wurdt is ôfhinklik fan de beslútfoarming yn de ried fan 13 july.
Dit kin dan noch meinommen wurde yn de begrutting 2018.

Fin. effect	PM	Status	Aard	Structureel
				
vragend (nadelig)		onbekend	3. wenselijk	

Financieel			
2018	2019	2020	2021

P06.02 Flechtlingenwurk – ferheging subsidyzje

Wat is het probleem?	It Flechtlingenwurk hat de lêste jierren te krijen mei in taname fan it tal statushâlders yn ús gemeente. De subsidyzje dy 't se struktureel fan ús gemeente krije is te leech om alle trajekten út te fieren. De lêste jierren is de subsidyzje al in tal kearen ynsidinteele ferhege. Utstel is no om de subsidyzje foar twa jier te ferheegjen.
Wat stellen we voor?	Ferheging fan de subsidyzje om de útfiering fan (mear) trajekten yn 'e takomst mooglik te meitsjen. Utstel is de subsidyzje foar twa jier te ferheegjen, yn 2018 en 2019. Yn 2019 sil dan evaluearre wurde oft de subsidyzje dêrnei noch nedich is.
Wat als we het niet doen?	Wannear't bliken docht dat de subsidyzje net tarikkend is sil dy yn 'e takomst ek ynsidinteele ferhege wurde moatte.
Wat mag het kosten?	€ 10.000 yn 2018 en 2019. Foar dit jier (2017) wurde dy ekstra kosten noch meinaam mei de 2e bestjoersrapportazje.

Fin. effect 	PM	Status 	Aard 	Structureel
vragend (nadelig)		A – realisatiefase	3. wenselijk	

Financieel			
2018	2019	2020	2021
-10.000	-10.000		

P06.03 Sociaal Domein – ontwikkelingen

Wat is het probleem?

Nu de transitie in het Sociaal Domein is afgerond en nieuwe taken en verantwoordelijkheden zijn gedecentraliseerd, staan we als gemeente voor de transformatie. Centrale opgave van de transformatie is: hoe kunnen we het met z'n allen zo doen dat mensen zelf en met hulp van anderen in de samenleving hun problemen oplossen en kunnen meedoen, waardoor zij geen of minder een beroep hoeven te doen op de overheid (zie: Beleidskader transitie sociaal domein, 17-1-2014).

Voor de transformatie is een cultuuromslag nodig om een andere manier van organiseren, denken en werken te realiseren. Daarbij zoeken we aansluiting bij de leefwereld van burgers, bij professionele ruimte, het sociale netwerk, het zelf oplossend vermogen van de samenleving en de behoefte van mensen om zelf regie te voeren over hun leven. De burger staat hierbij centraal. De overheid biedt alleen die ondersteuning en zorg waar dat nodig is.

De visie van de gemeente Tytsjerksteradiel op de inrichting en uitvoering van de drie decentralisaties luidt als volgt (zie: Gezamenlijke visie & opgaven rond de 3 decentralisaties in het Sociale Domein gemeenten Tytsjerksteradiel en Achtkarspelen, behandeld in de raadsvergaderingen in november 2012):

1. we richten ons op preventie en leefbaarheid: daardoor blijven mensen langer in hun eigen kracht en kunnen we een beroep op zwaardere ondersteuning voorkomen;
2. we willen mensen aanspreken op hun eigen verantwoordelijkheid en capaciteiten en het stelsel van voorzieningen en regelingen simpeler en overzichtelijker maken;
3. we zetten in op integraliteit en doelmatigheid, benaderen vraagstukken in een huishouden in context, perspectief en samenhang en we zorgen voor een goed vangnet 'op maat' voor mensen die het niet zelf redden.

De transformatieopdracht vertaalt zich naar de volgende concrete opgaven:

- van aanbodgericht naar vraaggericht werken,
- van een scheiding tussen zorg en welzijn naar een verbinding tussen zorg en welzijn,
- van curatief naar preventief,
- van de verzorgde burger naar de zelfredzame burger,
- van een verkokerde dienstverlening naar een integrale dienstverlening,
- van input/ output sturing naar sturing op maatschappelijk effect/resultaat.

De komende tijd worden de aanbevelingen vanuit de evaluatie jeugd- en dorpen aangaande inhoud en huisvesting in het college besproken.

Wat stellen we voor?

In de beleidsontwikkeling en inkoop moet structureel geïnvesteerd worden in het centraal stellen van bovenstaande opgave om tot een verdere transformatie te komen. De opgaven staan bijvoorbeeld centraal bij de doorontwikkeling van de dorpen- en jeugdteams. Daarnaast worden

sociaal domein vraagstukken, bijvoorbeeld preventie, door het team Beleid zoveel mogelijk integraal opgepakt. Waar mogelijk samen met andere afdelingen binnen de gemeente. Binnen welzijn wordt gezocht naar mogelijkheden om het (subsidie)beleid meer te richten op de behoeften en initiatieven van burgers. Ook in de cliëntondersteuning van de dorpenteams wordt het vraaggericht werken, het inzetten op de zelfredzaamheid van inwoners (het zelf oplossend vermogen) en het preventief werken steeds verder doorontwikkeld.

Wat als we het niet doen? Door taakopgaven per onderdeel op te pakken, is het risico aanwezig dat de totale transformatie te weinig aandacht krijgt en de transformatie niet volledig gerealiseerd kan worden. Hiervoor aandacht blijven vragen en blijven investeren, is van belang.

Wat mag het kosten? -

Fin. effect	PM	Status	Aard	Structureel
— nog onbekend		onbekend	 2. noodzakelijk	

Financieel				
2018	2019	2020	2021	

P06.04 Sociaal Domein – ontwikkelingen uitvoering WM

Wat is het probleem?	Recente onderzoeken wijzen uit dat inzet op vroegsignalering van schulden (incl outreachende aanpak daarvan) vruchten afwerpt. Niet alleen v.w.b. beperking van het beroep op relatief dure gemeentelijke voorzieningen, maar zeker ook beperking van maatschappelijke schade. Daarom is in het nieuwe beleidsplan schuldhulpverlening ook vastgesteld dat we de komende periode extra zullen inzetten op preventie. Op dit moment benutten we de door ons (mogelijk te) ontvangen signalen zeer beperkt en is bovendien het kennisniveau bij de dorpen- en jeugdteams over schulden / financiën nog beperkt om de signalen goed te kunnen oppakken.
Wat stellen we voor?	Door de inzet van 1 fte (0,7 fte consulent gebiedsteam en 0,3 fte schulddienstverlening) zijn we in staat om het kennisniveau binnen de J&Dteams het komende jaar op peil te brengen en springen we vroegtijdig in op signalen rondom schulden. We intensiveren de samenwerking met partijen die regelmatig als schuldeiser optreden. Op die manier ontvangen we steeds meer signalen en zijn we steeds beter in staat om onze inwoners vroegtijdig te ondersteunen bij hun financiën en onderliggende problematiek. We stellen voor om eerst een pilotperiode van 2 jaar aan te gaan en aan de hand van de evaluatie meer structurele keuzes te maken.
Wat als we het niet doen?	Het betreft uitwerking van het vastgestelde beleidsplan op het gebied van preventie en het daarmee voorkomen/beperken van het beroep op duurdere voorzieningen en maatschappelijke schade. Het betreft een lange termijn investering die zich niet 1-op-1 laat vertalen in 'financiële' winst. Vanuit de uitvoering signaleren we oplopende problematiek onder genoemde doelgroepen en zien we de aangedragen voorstellen als goede kans om hierop tijdig in te grijpen.
Wat mag het kosten?	Dekking wordt gezocht binnen het Sociaal Domein (budget neutraal, binnen begroting).

Fin. effect

neutraal

PM

Status

B – planfase

Aard

2. noodzakelijk

Structureel

Financieel

2018	2019	2020	2021

P06.05 Beschermd wonen en de maatschappelijke opvang

Wat is het probleem?	<p>Sinds 2015 zijn alle Nederlandse gemeenten op grond van de Wmo 2015 verantwoordelijk voor de beschermde woonvormen voor mensen die vanwege psychiatrische en psychosociale problematiek (tijdelijk) niet zelfstandig kunnen wonen. De financiering verloopt vooralsnog via de 43 centrumgemeenten, die ook voor de maatschappelijke opvang deze rol vervullen.</p> <p>Vanaf 2020 zullen er wijzigingen komen op grond van het advies van de commissie Dannenberg.</p> <p>Voor de gemeente Tytsjerksteradiel is het van belang om de ontwikkelingen inzake het nieuwe objectieve verdeelmodel goed te blijven volgen omdat we in de gemeente de crisisopvang (De Blijenhof) gehuisvest hebben.</p>
Wat stellen we voor?	<p>In een bestuurlijk overleg tussen de VNG en het Rijk (op 22 juni 2016) zijn afspraken gemaakt over de randvoorwaarden en verdere uitwerking. Kern van de afspraken is, dat het bieden van beschermd wonen (en ook maatschappelijke opvang) een opdracht is aan alle gemeenten. Het is dan logisch dat ook de middelen die de huidige centrumgemeenten daarvoor ontvangen over alle gemeenten verdeeld zullen worden. Afgesproken is dat dit met ingang van 1-1-2020 gebeurt volgens een nieuw objectief verdeelmodel.</p> <p>Op dit moment wordt crisisopvang De Blijenhof door een subsidie vanuit SDF (door 24 gemeenten) gefinancierd. Afhankelijk van de uiteindelijke financiële verdeling en de geldende afspraken van alle Friese gemeenten met de centrumgemeente Leeuwarden zullen we moeten nagaan of de huidige situatie kan blijven bestaan of dat er mogelijk aanvullende afspraken met de regio gemaakt moeten worden.</p>
Wat als we het niet doen?	-
Wat mag het kosten?	<p>Tot 2020 blijft het huidige historische verdeelmodel voor beschermd wonen van kracht.</p> <p>Een financiële werkgroep van gemeenten en Rijk is ingericht om in 2017 het nieuwe objectieve verdeelmodel voor te bereiden. De planning is dat het ministerie van BZK het nieuwe verdeelmodel BW/MO/Wmo oplevert in november 2017. BZK publiceert het verdeelmodel in de meicirculaire van 2018.</p>

Fin. effect	PM	Status	Aard	Structureel
—				
nog onbekend		onbekend	2. noodzakelijk	

Financieel			
2018	2019	2020	2021

P06.06 Kleedruimten zwembad Gytsjerk

Wat is het probleem?	De huidige kleedruimten bij het zwembad zijn aan vervanging toe. Deze zijn 40 jaar oud en toe aan renovatie cq vervanging.
Wat stellen we voor?	Omdat Gytsjerk al enige tijd op zoek is naar een locatie voor een ontmoetingsruimte proberen we verschillende functies inclusief kleedruimte te combineren bij het zwembad. Het voorstel (van dorpsbelang Gytsjerk) is om een win win situatie te creëren ter bevordering van de leefbaarheid in Gytsjerk.
Wat als we het niet doen?	Als blijkt dat het (financieel) niet haalbaar is om functies te kunnen combineren zullen we een nader plan moeten opstellen tbv de renovatie/vervanging van de bestaande kleedruimten bij het zwembad.
Wat mag het kosten?	Als er een ontmoetingsruimte komt dan zal dit zijn op basis van een sluitende exploitatie van minimaal 10 jaar. Gaat de ontmoetingsruimte niet door dan is het uitgangspunt dat de renovatie/vervanging van de huidige kleedruimten gedekt worden door het reguliere onderhoudsbudget.

Fin. effect

neutraal

PM

Status

C – verkenfase

Aard

3. wenselijk

Structureel

Financieel

2018	2019	2020	2021

Programma 07 Sport

P07.01 Zwemclinics basisscholen

Wat is het probleem?	<p>Na afschaffing van het schoolzwemmen in 2010 komen onze basisscholen veel minder in het zwembad. Hierdoor kunnen we de kinderen in onze gemeente minder monitoren met het oog op veiligheid in het water. Scholen willen over het algemeen graag zwemmen, maar zoeken handvatten om dit op een veilige verantwoorde manier te doen. Kinderen komen minder in aanraking met de specifieke bewegingservaring die je alleen maar in het water kan opdoen. Het derde gymmuur staat landelijk op de politieke agenda als een aandachtspunt.</p>
Wat stellen we voor?	<p>Naast kinderen zwemveilig te maken en te houden, levert Swim2play ook een bijdrage aan de onderwijsdoelen. Het programma is ontwikkeld in samenwerking met het onderwijs. Het programma is een goede aanvulling op het bewegingsonderwijs en kan worden ingezet als een gedeeltelijke invulling van het derde uur bewegingsonderwijs. Kinderen komen jaarlijks van groep 1t/m 6 in het zwembad in een opeenvolgend blok van 5 weken. Kinderen uit groep 6 die nog geen zwemdiploma hebben kunnen uitgenodigd worden voor een (nog nader uit te werken) traject tot het behalen van hun diploma. Veiligheid en verantwoordelijkheid is gewaarborgd in het protocol veiligheid schoolzwemmen vanuit het VSG. We gaan voor dit project verbindingen aan met JOGG (Jongeren Op Gezond Gewicht). Het concept is laagdrempelig en het vervoer ligt bij de ouders. Met deze opzet wordt de gemeentelijke verantwoordelijkheid meer gekanteld naar de ouders en de scholen. We stellen voor om eerst twee (school-)jaren te beschouwen als een pilot. Daarin bieden we mogelijkheden om draagvlak te vergroten en bieden we partijen kans om het concept in de praktijk te zien. Op basis van de opgedane ervaringen na de pilotperiode kan dan bij een positieve waardering alsnog worden gekozen om dit project structureel met middelen te ondersteunen.</p>
Wat als we het niet doen?	<p>Situatie blijft bij het oude. We gaan voorbij aan de vraag voor monitoring van onze kinderen mbt zwemveiligheid. We gaan voorbij aan de vraag van scholen naar mogelijke invulling van bewegen in het water. We laten kansen liggen op het gebied van het terugdringen van de bewegingsarmoede onder kinderen en de mogelijkheden om in de toekomst verbinding te zoeken met initiatieven als JOGG. We laten kansen liggen op een gedeeltelijke invulling van het derde gymmuur. We laten kansen liggen in de mogelijkheden om de toestroom van klanten binnen de reguliere zwemles te vergroten.</p>
Wat mag het kosten?	<p>Benodigde opleiding en scholing wordt vooralsnog gefinancierd uit het bestaande budget scholing en opleiding.</p>

Voor het jaar 2018 kan eenmalig een bijdrage worden gebruikt vanuit de "Gidsgelden, gezond in de stad" (Sociaal Domein) van € 5.000. Bij de opstartfase in 2018 is eenmalig aan materiaalkosten € 4.000 nodig. Vervolgens geldt vanaf 2018 een uitzetting van middelen van € 12.500. Gebaseerd op personeelsinzet van 0,25 fte. Per saldo is dan voor 2018 € 11.500 nodig en voor 2019 (en de eventuele latere jaren in geval van doorzetten van het project) € 12.500.

Onderwijs draagt vanaf begin voor een groot deel bij in de kosten:

- Vervoer in eigen beheer.
- Inzet beweegcoaches basisonderwijs voor: kwaliteitsbewaking, Organisatie, Planning, Werving en begeleiding stagiaires, Back-up bij uitval lesgever.

Benodigde financiële gemeentelijke middelen zijn al tot een minimum beperkt. Om een basis te kunnen garanderen, ook voor een verlenging na twee jaar, zal een structurele uitzetting van jaarlijks € 12.500 noodzakelijk zijn.

Fin. effect	PM	Status	Aard	Structureel
				
vragend (nadelig)		A – realisatiefase	3. wenselijk	

Financieel			
2018	2019	2020	2021
-11.500	-12.500		

Programma 08 Werk en bijstand

P08.01 Ontwikkeling uitkeringslasten Werk en Inkomen

Wat is het probleem?	<p>De ontwikkeling van de cliëntenaantallen participatiewet en ioaz/ioaw in onze gemeente.</p> <p>Het aantal inwoners dat een uitkering ontvangt vanuit de hierboven genoemde wetten laat zich moeilijk voorspellen vanwege vele externe factoren. Denk aan economische ontwikkelingen, werkgelegenheid in de regio, enz. We zien dat de daling vooralsnog niet is ingezet. We zien een stabiel tot licht stijgend aantal klanten. Dit heeft ook te maken met nieuwe doelgroepen, zoals jongeren die voorheen Wajong ontvingen, of mensen met een loonkostensubsidie.</p> <p>De gemeente kan bij een forse overschrijding eventueel gebruik maken van de bestaande vangnetregeling waardoor in dat geval een gedeelte van de meerkosten gedeclareerd kan worden bij het Ministerie.</p>
Wat stellen we voor?	<p>Gezien bovenstaande willen we op dit moment v.w.b. de Gebundelde Uitkering nog niet inzetten op een structurele verhoging van budgetten.</p>
Wat als we het niet doen?	<p>Afhankelijk van de ontwikkeling van de klantaantallen kan dit leiden tot een grotere uitgave t.b.v. uitkeringen dan waar we nu rekening mee houden.</p>
Wat mag het kosten?	-

Fin. effect

neutraal

PM

Status

C – verkenfase

Aard

3. wenselijk

Structureel

Financieel			
2018	2019	2020	2021

P08.02 Ontwikkelingen rond Caparis (uittredingen)

Wat is het probleem?

De gemeenten Leeuwarden, Achtkarspelen, Ooststellingwerf en Weststellingwerf hebben besloten het groenonderhoud dat Caparis NV in deze gemeenten uitvoert, zelf te willen gaan uitvoeren met inzet van WSW-ers. Dit alles passend binnen het kader van de herstructurering van Caparis NV waartoe alle acht gemeenten besloten hebben. Oorspronkelijk wilden bovengenoemde gemeenten de overgang werk en sw-medewerkers realiseren per 1 april 2017.

Aan de gemeentesecretarissen van alle acht gemeenten is gevraagd om samen met de directie van Caparis de technische uitwerking van de business case "groen" te verzorgen en daarover advies uit te brengen aan het bestuur van de GR.

Om er voor te zorgen dat het proces van het in beeld brengen van de financiële impact voor de gemeenten (zowel de 'uitnemende' als 'niet-uitnemende' gemeenten) transparant verloopt, is er een ambtelijke werkgroep samengesteld. Deze werkgroep bestaat uit vertegenwoordigers van de acht gemeenten. Daarnaast is een onafhankelijke externe partij aangewezen om de ambtelijk vastgestelde financiële impact te laten toetsen.

Wat stellen we voor?

Op 24 maart 2017 heeft het AB van de GR SW Fryslân unaniem besloten (uitgewerkt in zeven besluitpunten) dat de sw-medewerkers die werkzaam zijn in het groenbeheer van de gemeenten Leeuwarden, Achtkarspelen, Oost- en Weststellingwerf op 1 april 2017 nog niet formeel in dienst komen van deze gemeenten. Wel worden de sw-medewerkers door de GR materieel ter beschikking gesteld aan deze gemeenten. De OR van Caparis is gevraagd om advies te geven. Daarnaast worden RvC, AvA en gemeenteraden om hun mening gevraagd en worden een aantal financiële zaken nader uitgewerkt.

Wanneer dit formele proces is doorlopen kan de definitieve overgang van de sw-medewerkers worden geregeld. De aanname is dat dit proces voor de zomer is afgerond.

Het is niet ondenkbaar dat de financiële gevolgen dermate groot zijn, dat de 'niet-uitnemende' gemeenten mogelijk ook de sw-medewerkers overnemen die werkzaam zijn in het groenbeheer.

Onze gemeente wil hierop voorsorteren door het jaar 2017 te gebruiken om in beeld te brengen wat de mogelijkheden en de te maken keuzes zijn om in 2018 zelf de sw-medewerkers (en evt. kaderpersoneel) over te nemen die werkzaam zijn in het groenbeheer. In dit verband wordt het jaar 2017 als overgangsjaar beschouwd. Hierbij hebben wij ervoor gekozen om in 2017 de sw-medewerkers en kaderpersoneel op basis van detachering in te zetten in het groen in plaats van de groenwerkzaamheden op basis van een bestek in te kopen bij Caparis NV.

Wat als we het niet doen?

Wat mag het kosten?

Het lijkt geen twijfel dat het besluit van de 'uitnemende' gemeenten financiële gevolgen heeft voor de 'niet-uitnemende' gemeenten. Op dit moment zijn de financiële gevolgen en eventuele overige gevolgen nog niet bekend.

De aanname is dat dit voor de zomer bekend is.

Fin. effect — neutraal	PM	Status onbekend	Aard 1. onontkoombaar	Structureel
-------------------------------------	-----------	---------------------------	---------------------------------	--------------------

---

Financieel			
2018	2019	2020	2021

P08.03 Armoedebeleid; verwerking structureel van amendement raad op 18 mei

- Wat is het probleem?** In de lokale samenleving kan helaas niet iedereen naar eigen vermogen volwaardig meedoen. Ook in Tytsjerksteradiel kampen mensen door omstandigheden met armoede, met bijvoorbeeld risico op sociaal isolement. Daarnaast spelen ook vraagstukken op het gebied van zorguitstel en zorg mijding.
- Wat stellen we voor?** We stellen voor om in te zetten op een steviger sociaal vangnet, met extra aandacht voor zorg. We geven hieraan vorm en inhoud door uitbreiding van de doelgroepen en voor de zorgkosten willen we naast de al bekende collectieve ziektekosten verzekering voor minima ook een bijdrage leveren in de zorgkosten die inwoners uit de doelgroep maken die niet zijn aangesloten bij de AV Frieso.
- Wat als we het niet doen?** Dan kunnen personen vanwege hun financiële situatie zorg(vragen) uitstellen of zelf volledig mijden. Waardoor ziekte of klachten die mogelijk in een vroeg stadium nog relatief makkelijk zijn op te lossen mogelijk kunnen uitgroeien tot een zeer groot probleem met veel hogere zorgkosten en hogere maatschappelijke kosten tot gevolg.
- Wat mag het kosten?** De gemeenteraad heeft in de openbare raadsvergadering van 18 mei 2017 in meerderheid aangegeven dat uitvoering gegeven moet worden aan scenario 3 uit het beleidsplan "Meidwaan, sûnder in soad jild @T-diel!" en daarmee gaat het om een (financiële) wijziging van € 183.464 in totaal. Hiervan is via de decentralisatie-uitkering armoedebestrijding kinderen, € 127.379 afgedekt. Per saldo vraagt de structurele uitvoering van het aangenomen amendement (afgerond) om € 56.000 extra budget.
- NB
Uit de op 1 juni jl. gepubliceerde meicirculaire bleek ons dat de hiervoor genoemde decentralisatie-uitkering armoedebestrijding kinderen, als gevolg van een jaarlijkse herijking nu voor de jaren 2018 en volgende ca € 14.000 lager is vastgesteld (op te vangen binnen totaal Sociaal Domein).

Fin. effect	PM	Status	Aard	Structureel
				
vragend (nadelig)		A – realisatiefase	2. noodzakelijk	

Financieel				
2018	2019	2020	2021	
-56.000	-56.000	-56.000	-56.000	

Programma 09 Milieu

P09.01 Grondstoffenbeleidsplan

Wat is het probleem?	<p>Er is op dit moment geen vastgesteld beleid over de afvalinzameling. Het verwerken van afval wordt steeds duurder. Op Europees en Landelijk niveau zijn er diverse ontwikkelingen gaande op gebied van afval (circulaire economie, grondstoffenhergebruik, VANG (Van Afval Naar Grondstof) etc.). Het verwerken van afval wordt steeds duurder, grondstoffen steeds kostbaarder.</p> <p>Om goed voorbereid te zijn op de toekomstige ontwikkelingen is het nodig nieuw beleid te ontwikkelen, vast te stellen en uit te voeren.</p>
Wat stellen we voor?	<p>Ontwikkelen van een grondstoffenbeleidsplan waarin de doelen voor en de uitvoering van de toekomstige afvalinzameling en –verwerking worden vastgelegd.</p> <p>In samenspraak met inwoners en organisaties onderzoeken we wat haalbaar en nodig is om in onze gemeente het afvalscheidingspercentage substantieel omhoog en de hoeveelheid restafval substantieel omlaag te brengen richting de VANG–doelstellingen voor 2025.</p>
Wat als we het niet doen?	<p>Als we op de huidige voet verder gaan zal de jaarlijkse hoeveelheid huishoudelijk restafval ongeveer gelijk blijven terwijl de kosten van inzameling en verwerking ervan steeds hoger zullen worden. Hierdoor zal de afvalstoffenheffing stijgen.</p> <p>Er zitten nog steeds grondstofstromen in het restafval die prima via voorscheiding zijn in te zamelen en niet in het restafval thuis horen. Door niets te doen blijven deze, veelal kostbare, grondstofstromen verloren voor hergebruik.</p>
Wat mag het kosten?	<p>Het geheel van inzamelingskosten en inkomsten uit tarieven afvalstoffenheffing verloopt budgettair neutraal via de systematiek van een kostendekkend tarief.</p>

Fin. effect — neutraal	PM	Status onbekend	Aard 🚩 2. noodzakelijk	Structureel
Financieel				
2018	2019	2020	2021	

P09.02 Natuur- en Milieu-educatie

Wat is het probleem?	Het verzorgen van Natuur en Duurzaamheidseducatie (of Milieu-educatie) voor de basisscholen in Tytsjerksteradiel gebeurt op contractbasis vanuit het bezoekerscentrum van het Nationaal park De Alde Feanen in Earnewâld. Het contract loopt tot en met 30 juni 2018 en om dit te behouden is verlenging noodzakelijk. De gemeente Achtkarspelen heeft haar NDE op precies dezelfde wijze georganiseerd sinds bijna 2 jaar. De gemeenten werken samen onder de naam Pingo & Pet en werken samen in een netwerk met De Klyster waarmee heel NO-Fryslân wordt bediend.
Wat stellen we voor?	Een structurele bijdrage in de begroting op te nemen en iedere 4 jaar het contract met It Fryske Gea, samen met Achtkarspelen, te evalueren en met telkens 4 jaar te verlengen.
Wat als we het niet doen?	<p>Dan verdwijnt Pingo & Pet en kan via deze weg geen aandacht aan duurzaamheid worden gegeven. De afgelopen jaren zijn naast de natuur-educatie twee grote milieu-duurzaamheidsthema's uitgevoerd. Het eerste over de riolering 'Help mijn eendje verdwijnt' (ism It Wetterskip) en het tweede 'Vijf keer beter bezig' over duurzame keuzes.</p> <p>De inzet van NDE als beleidsinstrument zoals de afgelopen periode door Pingo& Pet is gebeurd zal de komende jaren belangrijk blijven.</p>
Wat mag het kosten?	<p>Structureel € 16.500 per jaar in de begroting opnemen voor natuur- en milieu-educatie.</p> <p>Met een klein budget kan veel worden gerealiseerd met name door de samenwerking. It Fryske Gea beschikt over een uitgebreide vrijwilligerspool die ook voor NDE wordt ingezet.</p> <p>96% van de basisscholen nemen deel aan één of meerdere activiteiten die worden aangeboden door Pingo & Pet.</p>

Fin. effect	PM	Status	Aard	Structureel
				
vragend (nadelig)		A – realisatiefase	3. wenselijk	

Financieel				
2018	2019	2020	2021	
-16.500	-16.500	-16.500	-16.500	

Programma 10 Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting

P10.01 Herinrichting Alde Feanen (3e uitvoeringsmodule)

Wat is het probleem?	<p>De uitgangspunten / doelstellingen uit het Raamplan worden vertaald naar concrete inrichtingsmaatregelen per deelgebied. Deze maatregelen worden per deelgebied uitgevoerd in uitvoeringsmodules. De gemeente draagt bij in deze kosten. De 3e uitvoeringsmodule van dit landinrichtingsproject omvat voor onze gemeente een aantal belangrijke doelen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • het afronden van de vaarroute uit de 2e uitvoeringsmodule (noodzakelijk) en een eindinrichting van de Panhuyspoel; • inrichten van enkele percelen als natuur; • aanleggen van recreatieve voorzieningen. <p>Het Raamplan is eerder in de raad geweest en is kaderstellend voor de verdere planvorming en de (financiële) rol daarin voor de gemeente. De Provincie Fryslân is verantwoordelijk voor de uitvoering van de plannen. De planvorming heeft vertraging opgelopen en is begin 2016 gestart. Naar verwachting zal dit uitlopen tot begin 2017. Update febr. 2017: inmiddels is bekend dat door een reorganisatie van de Provincie het project een jaar vertraging heeft opgelopen.</p>
Wat stellen we voor?	Planvorming van de 3e uitvoeringsmodule afronden en vervolgens het laten vaststellen van deze module door GS.
Wat als we het niet doen?	Zonder uitvoering van de 3 module ontstaan er geen "afgerond" gebied.
Wat mag het kosten?	<p>PM; nog niet bekend.</p> <p>Er zal bij de planuitvoering rekening moeten worden gehouden met een gemeentelijke bijdrage (cofinanciering). Het is op dit moment lastig in te schatten wat de exacte gemeentelijke bijdrage zal zijn. De eerste kosten worden (door de vertraging) naar verwachting niet eerder dan in 2019 gemaakt. Wij verwachten nu in de perspectiefnota van het volgende voorjaar (PPN 2019_2022) meer te weten en concrete bedragen te kunnen noemen. Zoals eerder aangegeven zetten wij alleen in op noodzakelijke / afrondende maatregelen.</p>

Fin. effect	PM	Status	Aard	Structureel
-	✓		🚩	
vragend (nadelig)		onbekend	2. noodzakelijk	

Financieel			
2018	2019	2020	2021

P10.02 Invoering Omgevingswet

Wat is het probleem?	<p>In 2019 wordt de Omgevingswet ingevoerd. Dat is een verplichting voor de alle gemeenten, provincies, waterschappen en ook het Rijk. Hiertoe is op 1 juli 2015 door het Rijk, provincies, gemeenten en waterschappen het ' Bestuursakkoord implementatie Omgevingswet' ondertekend. Over de financiën zijn hierin enkele kaderstellende afspraken gemaakt.</p> <p>Hoofdpijn is dat het Rijk de investeringskosten voor de centrale voorzieningen voor haar rekening neemt. Partijen dekken hun eigen kosten voor de implementatie. De structurele kosten worden via een verdeelsleutel door alle partijen gedragen.</p> <p>Partijen mogen de structureel voorziene baten die het stelsel hen oplevert behouden.</p> <p>De circulaire van het ministerie BiZa van de afgelopen drie jaar zijn onderzocht en hieruit blijkt niet dat het Rijk de gemeenten compenseert in relatie tot de implementatie van de Omgevingswet c.q. de ICT-kosten.</p> <p>Uit de toelichting op de financiële afspraken blijkt dat het cijfermatige model er van uit gaat dat gemeenten t/m 2020 meer kosten dan baten hebben en dat vanaf 2021 een structureel voordeel ontstaat (zou moeten ontstaan). Voor de lange termijn wordt dus verwacht dat de gemeente de implementatiekosten terugverdienen. Dit betekent echter wel dat hier op vooruitlopend de implementatiekosten in de begroting vanaf 2018 moeten worden meegenomen.</p>
Wat stellen we voor?	<p>Middelen reserveren opdat uitvoering kan worden gegeven aan de wettelijk plicht om de Omgevingswet lokaal in te voeren.</p>
Wat als we het niet doen?	<p>Invoering is een wettelijke plicht en moet worden gezien als onontkoombaar.</p>
Wat mag het kosten?	<p>De cijfers zijn gebaseerd op een terughoudende toepassing van het rekenmodel van VNG/Deloitte. Primair uitgangspunt is daarbij: Voorbereiding en implementatie zoveel mogelijk met inzet van eigen personeel en pas als het niet anders kan aanvullende budget aanvragen. De genoemde bedragen blijven een aannames op basis van een rekenmodel dat gebaseerd is op de ervaring van slechts enkele gemeenten. De werkelijke kosten kunnen dus zowel lager als hoger uitvallen.</p> <p>Er zijn zowel eenmalige als ook structurele kosten.</p> <p>Eenmalige invoeringskosten bestaan uit onder meer voorlichting, opleidingen, migratie van software en aanloopkosten, publiekscampagnes, aanpassen processen, en meer.</p> <p>Op basis van het genoemde rekenmodel komen we op de volgende bedragen voor de periode 2018 – 2021:</p> <ul style="list-style-type: none"> • 2018 € 60.000 • 2019 € 124.000 • 2020 € 88.000 • 2021 € 23.000

Structurele exploitatiekosten zitten vooral in lagere legesinkomsten omdat de Omgevingswet nog meer vergunningvrij maakt, en in kosten voor complexere digitale systemen die ook moeten aansluiten op het digitaal stelsel omgevingswet (DSO).

De structurele kosten bedragen:

- Ingaand 2018, per jaar € 50.000.

Vanaf 2022 resteert alleen de structurele uitzetting van € 50.000 per jaar. In de loop van het project zal beoordeeld moeten worden of er vanaf 2022 compenserende inverdieneffecten op (kunnen) treden die de structurele uitzetting kunnen compenseren of verkleinen.

Fin. effect	PM	Status	Aard	Structureel
-				☒
vragend (nadelig)		C – verkenfase	1. onontkoombaar	

Financieel				
2018	2019	2020	2021	
-110.000	-174.000	-138.000	-73.000	

P10.03 Leges omgevingsvergunningen – bouwen

- Wat is het probleem?** Als gevolg van de bouwcrisis in 2008 en aanvullend de invoering van de Wabo in 2010 zijn de legesinkomsten voor het onderdeel bouwen drastisch naar beneden gegaan. De begroting is daarop in 2009 en 2010 tijdelijk naar beneden bijgesteld. Die tijdelijkheid was in de veronderstelling dat de legesinkomsten daarna wel weer toe zouden nemen tot het niveau van voor de crisis en daar is bij de begrotingen 2011 – 2016 ook vanuit gegaan. Deze verwachting is niet uitgekomen, met als gevolg dat jaarlijks bij de bestuursrapportage de verwachte inkomsten naar beneden bijgesteld moeten worden. Er wordt met een zeker risico begroot. Hoewel dit acceptabel is, stellen we voor om dit geaccepteerde risico (structureel) met € 75.000 te verkleinen.
- Wat stellen we voor?** Het voorstel is de begroting voor het onderdeel legesinkomsten onderdeel 'bouwen' voor 2018 met € 75.000 te verlagen. Tevens voeren we in 2017 een onderzoek naar de hoogte van de leges uit.
- Wat als we het niet doen?** Als we het niet doen dan is het risico in de begroting erg hoog en dan moet dit bij de bestuursrapportage keer op keer worden uitgelegd.
- Wat mag het kosten?** Vanaf 2018 nadelig € 75.000.

Fin. effect	PM	Status	Aard	Structureel
				
vragend (nadelig)		B – planfase	2. noodzakelijk	

Financieel				
2018	2019	2020	2021	
-75.000	-75.000	-75.000	-75.000	

Programma Bedrijfsvoering

P12.01 knelpunten bedrijfsvoering; ondersteunende functies (dragende organisatie)

Wat is het probleem?	<p>De dragende organisatie Tytsjerksteradiel (DO T-diel) heeft de afgelopen jaren te maken gehad met een reeks van ingrijpende ontwikkelingen. Deze hebben naast inhoudelijke effecten ook impact op de bedrijfsvoering. Er is veel van de organisatie gevraagd en we merken en onderkennen nu dat het tijd is om opnieuw te investeren. Dit is nodig voor het weer in evenwicht brengen van de taken en de ruimte in de formatieve begroting.</p> <p>Binnen de staf van de DO T-diel hebben verschillende ontwikkelingen plaats gevonden, vinden plaats en gaan plaats vinden. Door de lopende professionaliseringsslag binnen onderdelen van de staf constateren we een onevenredige verzwarende van taken. Er is sprake van extra overheidstaken en verhoogde eisen vanuit de wetgeving. Zo is de strategische juridische control- functie door de (landelijke)ontwikkelingen verzaard (o.a. BBV, accountantscontrole). Ook de ondersteuning, de voortgang/monitoring van de collegebesluiten en de opdrachten die daaruit voortvloeien nemen meer tijd in beslag. Er is dus sprake van een plus aan taken als het gaat om kabinetszaken, secretariaat, strategische juridische control, bewust vakmanschap en de collegevoorbereiding. De werkdruk is in de huidige situatie al (te) fors te noemen en de huidige formatie staat het niet toe om vorm te geven aan de ontwikkelingen en de bijbehorende taakverzwarende.</p>
Wat stellen we voor?	<p>Om de hiervoor geschetste ontwikkelingen in te bedden in de staf wordt voorgesteld om 1,5 fte toe te voegen aan de ondersteunende functies in de staf. Qua loonsom zal dit betekenen dat het gaat om € 110.000 structureel (taken van verschillende zwaarte).</p>
Wat als we het niet doen?	<p>Als er geen formatie wordt toegevoegd aan de bedoelde ondersteunende taken in de staf (kabinetszaken, secretariaat, strategische juridische control en de taken voortvloeiend uit bewust vakmanschap), dan kunnen we in de komende jaren het minimaal noodzakelijke uitvoeringsniveau op verschillende terreinen niet meer waarmaken. Met name de juridische component (vanuit het actieprogramma n.a.v. het MegaHome proces: het programma bewust vakmanschap) is van cruciale waarde en is urgent te noemen. Het bestuur zal niet altijd de ondersteuning krijgen welke nodig is om goed te kunnen functioneren en dat is niet gewenst. Daarbij hoort bij goed werkgeverschap dat de medewerkers zich voldoende kunnen ontwikkelen c.q. hierin niet worden belemmerd omdat zij onder (te) hoge werkdruk (blijven) staan.</p>
Wat mag het kosten?	<p>Vanaf 2018 € 110.000 structureel per jaar (totale personeelslasten).</p>

Fin. effect	PM	Status	Aard	Structureel
				
vragend (nadelig)		A – realisatiefase	2. noodzakelijk	

Financieel			
2018	2019	2020	2021
-110.000	-110.000	-110.000	-110.000

P12.02 Functionaris Gegevensbescherming (Europese Privacy verordening)

Wat is het probleem?

Per 25 mei 2018 geldt de Europese Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG). Gemeenten moet uiterlijk op die datum een Functionaris Gegevensbescherming (FG, internationaal Data Protection Officer) hebben aangesteld.

Toelichting werkzaamheden FG

De activiteiten van de Functionaris Gegevensbescherming omvatten onder meer:

- toezicht houden
- PIA assessment (PIA = PRIVACY IMPACT ANALYSE) *
- verzamelen van inventarisaties van gegevensverwerkingen
- het ontwikkelen van interne regelingen
- het bijhouden van meldingen van gegevensverwerkingen
- behandeling van vragen en klachten van personeelsleden, burgers en bedrijven
- voorlichting
- adviseren over technologie en beveiliging, waaronder voorlichting over "Privacy by Default" en "Privacy by Design"

*Tijdens het assessment wordt de gemeentelijke informatiehuishouding vanuit diverse hoeken belicht. Zo wordt bekeken welke gegevens bewaard worden binnen welke applicaties en of er voldaan wordt aan de hieraan gekoppelde wettelijke verplichtingen zoals bewaartermijnen en het "recht om vergeten te worden". Heeft de organisatie bijvoorbeeld de juiste toestemmingen voor het verwerken van persoonsgegevens? Of staat data op locaties waar het helemaal niet mag staan? Vorenstaande kan leiden tot het aanscherping/ verbetering van het gemeentelijk Informatiebeleid.

Wat stellen we voor?

Op dit moment is nog onvoldoende duidelijk hoe de FG te positioneren binnen de context van de drie organisatieonderdelen (8KTD), dit is onderwerp van verdere uitwerking. Ook moeten er nog diverse zaken juridisch worden uitgewerkt en vastgesteld (bijvoorbeeld verordening privacy). Het is dan ook noodzakelijk om voor de komende twee jaar hier tijdelijk in te voorzien en daarnaast te onderzoeken in hoeverre regionale samenwerking op dit terrein mogelijk is.

De voorbereidings- en implementatiekosten (inclusief de loonkosten van een tijdelijke FG functionaris voor 2018 en 2019) om de AVG goed te implementeren worden voor de komende twee jaar geraamd op € 85.000 per jaar. Het gevraagde bedrag bestaat voor € 65.000 uit personele kosten en voor € 20.000 uit overige (bijv. consultancy, advisering) kosten. Per gemeente betekent dit € 42.500 per jaar.

Wat als we het niet doen? Bij niet naleving kunnen forse boetes worden opgelegd door de Europese toezichthouder. In Nederland is dit de Autoriteit Persoonsbescherming (AP).

Wat mag het kosten? Voor de komende twee jaar per gemeente € 42.500. In deze periode zal duidelijk worden wat de structurele kosten voor 2020 en verder zullen zijn en zal hierover aanvullend worden geadviseerd (daarom dan PM).

Fin. effect	PM	Status	Aard	Structureel
-				☒
vragend (nadelig)		C – verkenfase	1. onontkoombaar	

Financieel			
2018	2019	2020	2021
-42.500	-42.500		

P12.03 Doorontwikkeling, digitalisering en informatisering van bedrijfsvoering

Wat is het probleem?

Maatschappelijke ontwikkelingen

De digitalisering van het maatschappelijk verkeer is al diverse jaren gaande en deze ontwikkeling zet krachtig door. Contacten tussen mensen en organisaties verlopen in toenemende mate digitaal. Daarnaast staan middelen onder druk en moeten we slim, efficiënt en compliant werken om alle uitdagingen het hoofd te kunnen bieden en daarbij te voldoen aan de geldende voorschriften. Door de toenemende complexiteit van de samenleving participeren gemeenten in ketens waarin met samenwerkende partners over de grenzen van organisaties heen maatschappelijke doelen worden gerealiseerd. Actuele voorbeelden hiervan zijn bijv. het sociaal domein en de RUD.

Gevolgen voor de gemeentelijke organisatie

De dienstverlening en bedrijfsvoering worden complexer en worden in toenemende mate digitaal georganiseerd en afgehandeld. De technische voorzieningen die we gebruiken en de inrichting van het kantoor en de werkprocessen moeten daar op worden afgestemd. Plaats en tijd worden minder bepalend voor de organisatie en uitvoering van het werk. Dit wordt ondersteund door een flexibele kantoor- en werkplekinrichting en het gebruik van mobiele apparatuur. Naast de techniek en procesinrichting moeten ook gedrag en vaardigheden van medewerkers blijven passen binnen deze veranderende context. Dit is een samengesteld vraagstuk dat raakt aan Techniek, Proces, Organisatie, Mens en Kosten. Tytsjerksteradiel en Achtkarspelen hebben er voor gekozen om deze uitdagingen samen aan te gaan en er zijn al een aantal belangrijke stappen gezet op deze weg.

Wat stellen we voor?

Voor de doorontwikkeling, digitalisering en informatisering van de Bedrijfsvoering voor de WM-8KTD en de beide DO's BK en TD wordt gevraagd om de volgende middelen beschikbaar te stellen:

1. ICT-facilitering, € 18.000,- structureel per jaar

Voor bepaalde medewerkers is het van belang om naast of in plaats van een vaste PC of terminal te kunnen beschikken over een mobiel apparaat (smartphone, tablet, laptop). Denk aan project- of beleidsmedewerkers die veel buiten kantoor werken of aan medewerkers van het sociaal domein die keukentafelgespreken voeren bij de klant.

Op basis van een uitgevoerde inventarisatie van de behoefte, zijn de jaarlijkse structurele kosten berekend die per gemeente nodig zijn om daarin structureel te voorzien.

2. Uitbreiding formatie met 0,5 fte voor beheer van Sharepoint en het Zaaksysteem, structureel € 30.000,- per jaar m.i.v. 2018.

Uitbreiding formatie met één fte voor beheer van Sharepoint en het Zaaksysteem Sharepoint is een belangrijk onderdeel van de gemoderniseerde kantoorautomatisering. Met Sharepoint kunnen medewerkers van beide gemeenten locatie- en plaats onafhankelijk informatie delen en samenwerken ten behoeve van bijv. P&C, beleidsontwikkeling, projecten, programma's enz.

Om Sharepoint goed en efficiënt in te kunnen zetten is het nodig om het beheer en het begeleiden van gebruikers goed te regelen. Momenteel is daar niet structureel in voorzien.

Een vergelijkbare kwetsbaarheid doet zich voor bij beheer en ondersteuning van het zaakstelsel. Dit wordt momenteel door één persoon uitgevoerd en die situatie heeft al tot uitval door ziekte geleid waardoor we risico's lopen in de bedrijfsvoering die leiden tot continuïteitsproblemen en dure inhuur. Daarom wordt voorgesteld om de formatie van Informatiebeheer met een halve fte uit te breiden om deze kwetsbaarheid te ondervangen.

De hiervoor gevraagde bedragen betreffen de helft van de totaallasten; de andere helft is opgevoerd voor de kadernota van Achtkarspelen, waarmee beide gemeenten bij positieve besluitvorming deze ontwikkelingen samen kunnen doormaken en ieder voor de helft financieren.

Wat als we het niet doen? Zonder toepassing van de voorgestelde maatregelen zal de bedrijfsvoering minder efficiënt verlopen en/of stagneren en kunnen de zich voordoende ontwikkelingen niet goed worden gevolgd.

Wat mag het kosten? Structurele kosten vanaf 2018: € 48.000 per jaar. Een deel van de kosten treedt al in 2017 op en wordt meegenomen in de tweede bestuursrapportage voor 2017.

Fin. effect	PM	Status	Aard	Structureel
				
vragend (nadelig)		B – planfase	2. noodzakelijk	

Financieel				
2018	2019	2020	2021	
-48.000	-48.000	-48.000	-48.000	

P12.04 inzet Slagwerk (expertisecentrum duurzame inzetbaarheid voor medewerkers DO en WM)

Wat is het probleem?

Sinds maart 2015 hebben de gemeenten Tytsjerksteradiel en Achtkarspelen als pilot een gezamenlijk expertisecentrum op het gebied van duurzame inzetbaarheid van medewerkers. Het wordt steeds belangrijker te investeren in duurzame inzetbaarheid om vroegtijdig uitval te voorkomen en medewerkers en organisaties weerbaarder te maken tegen de grillen van de arbeidsmarkt en de economie. In de praktijk zien we dat niet alle medewerkers zelf de regie (kunnen) nemen over hun eigen ontwikkeling en soms vast komen te zitten in een functie die niet meer passend is. In de toekomst zullen mensen vaker moeten wisselen van baan en zelfs van beroep nu functies voortdurend veranderen. De kunst is het vinden van de juiste match tussen het werk aan de ene kant en de gezondheid, competentie en motivatie van de medewerker aan de andere kant. Slimme werkgevers en werknemers zijn hierop voorbereid.

De bestaande capaciteit bij Team HR is, mede door voortdurend nieuwe ontwikkelingen in het HR-werkveld en in gemeenteland, niet toereikend om voldoende focus te hebben voor duurzame inzetbaarheid. De capaciteit van HR is hard nodig nu er meer verplichtingen worden opgelegd vanuit wet- en regelgeving, er complexere personele vraagstukken zijn, voor de veranderingen die de samenwerking tussen beide gemeenten met zich meebrengt, etc. Bovendien vergen de veranderingen die op gemeenten afkomen (omgevingswet, BAB-banen, sociaal domein, etc.) juist om medewerkers die tijdig de regie nemen over hun eigen ontwikkeling. Nu wordt soms te laat gesignaleerd dat een functie niet meer passend is, waardoor medewerkers langdurig uitvallen en onze dienstverlening naar burgers in gevaar komt. Het belang wordt benadrukt in de CAR-UWO: daarin staat dat iedere medewerker 1 x per 5 jaar recht heeft op een loopbaantraject. Al met al vergt dit meer tijd en expertise van HR om hiermee rendement te halen. Slagwerk heeft hierin inmiddels haar meerwaarde getoond d.m.v. individuele loopbaangesprekken (met al ruim 100 medewerkers) en workshops. Tevens organiseert, faciliteert en begeleidt Slagwerk alle organisatiebrede leeractiviteiten. Voor de meeste mensen stopt educatie en ontwikkeling volledig na hun studietijd. Dit is één van de belangrijkste redenen dat mensen na verloop van tijd beperkt inzetbaar zijn. Een leven lang leren en ontwikkelen wordt echt noodzakelijk, vooral nu we steeds langer moeten doorwerken door de verschuiving van de AOW-leeftijd.

Er is vanaf de startperiode van Slagwerk tot op heden geen formatie en budget toegekend. Om in de toenemende behoefte te kunnen voorzien en van meerwaarde te blijven, is structurele formatie noodzakelijk. Met deze vorm van goed werkgeverschap investeren we in onze medewerkers zodat kennis wordt behouden en de organisatie deze vaardigheden/talenten benut en (h)erkent. Goed werkgeverschap loont want een organisatie die investeert in menselijke waarden en zijn medewerkers faciliteert om het beste uit zichzelf naar boven te halen, krijgt productievere, creatievere en meer betrokken medewerkers. Een duurzame organisatie heeft duurzame medewerkers nodig.

Wat stellen we voor?

Aan beide gemeenten wordt 1 fte gevraagd. Dit komt neer op ca € 67.000 per gemeente per jaar. Naast wat hierboven al is benoemd, werkt Slagwerk kostenbesparend:

- **Verzuimkosten**
praktijkvoorbeeld: door gesprekken met Slagwerk werd een aantal medewerkers bewust gemaakt waarom ze vast liepen in hun werk. Daardoor hebben ze andere keuzes gemaakt waardoor werd voorkomen dat ze zich ziek zouden melden.
- **Kosten WW en BW**
praktijkvoorbeeld: de WW-kosten van een ex-medewerker (40 jaar) bedragen over 3,5 jaar € 127.000, -. Door gesprekken met deze medewerker aan te gaan en te zoeken naar een win-winsituatie is ruim € 70.000, - bespaard.
- **Ontslagkosten**
praktijkvoorbeeld: medewerker zat in een van-werk-naar-werk-traject. Dit traject zou eindigen in 2018. Door de inzet van Slagwerk werden werkgever en werknemer het eens over een andere oplossing. Hiermee heeft werkgever € 50.000,- bespaard zonder werknemer te benadelen.
- **Wervingskosten**
praktijkvoorbeeld: een aantal medewerkers zijn door hun gesprekken met Slagwerk gaan nadenken over de volgende stap in hun loopbaan en hebben hierdoor het laatste duwtje in de rug gekregen om intern hun wensen bekend te maken en bijvoorbeeld mee te doen bij een interne sollicitatieronde. Hierdoor zijn verrassende invullingen geweest van vacatures waardoor is voorkomen dat we extern moesten werven.

Wat als we het niet doen?

Dan hebben we te weinig aandacht voor de noodzaak van duurzame inzetbaarheid van onze medewerkers. Dan maken we onnodig kosten doordat medewerkers niet tijdig mee veranderen: hogere verzuim-, ww- en ontslagkosten. Ook voldoen we dan niet aan onze verplichtingen als eigenrisicodragers van WW en WGA en onze verplichting om medewerkers 1 x per 5 jaar een loopbaantraject aan te bieden. Dit zullen we dan extern moeten uitzetten. Alles bij elkaar genomen toont dit niet van goed werkgeverschap en zullen de uiteindelijke kosten hoger zijn dan de hieronder gevraagde investering.

Wat mag het kosten?

Aan beide gemeenten wordt 1 fte gevraagd. Dit komt neer op circa €67.000 per gemeente per jaar.

Fin. effect	PM	Status	Aard	Structureel
-				☒
vragend (nadelig)		A – realisatiefase	3. wenselijk	
Financieel				
2018	2019	2020	2021	
-67.000	-67.000	-67.000	-67.000	

P12.05 versterking team administratie

Wat is het probleem?	<p>De financiële administratie voert werkzaamheden uit voor drie administraties, in plaats van voor twee. Het gehele financiële administratieve proces is hiermee toegenomen. Er is een toename van facturen, onderlinge verrekeningen, meer rekeningschema's en budgethouders. Het aanleveren van financiële gegevens voor bijvoorbeeld aangiften, iv3, begroting en jaarrekeningen, is nu in drievoud. Om de basis op orde te brengen en te houden is uitzetting van de formatie al nodig. Verder wordt in toenemende mate een beroep gedaan op onze administratieve processen, door taken die voortkomen uit andere teams (bijvoorbeeld Smart FMS; betaalbaar stellen van betalingen, Schulddienstverlening).</p> <p>De benodigde formatieuitbreiding (0,5 voor Achtkarspelen en 0,5 Tytsjerksteradiel, schaal 9) wordt gebruikt voor een functie applicatiebeheer/financieel beheer. Deze functie is zowel binnen het team een noodzakelijke uitbreiding (opheffen kwetsbaarheid bestaande functie), als essentieel in de verbinding met o.a. budgethouders en financieel adviseurs.</p> <p>Deze uitbreiding van formatie komt voort uit het structurele nieuwe/extra werk ten opzichte van de start van de WM.</p>
Wat stellen we voor?	<p>Het (in beide gemeenten) structureel beschikbaar stellen van 0,5 fte, die wordt ingezet voor een extra functie applicatiebeheer/medewerker financieel beheer.</p>
Wat als we het niet doen?	<p>Als een formatie-uitzetting vanwege de extra taken niet mogelijk is, en daar bovenop komt de geplande bezuiniging per 1-1-2018, dan is er structureel onderbezetting op de afdeling. Er is dan sprake van een te hoge werkdruk (gezondheidsrisico's), prioriteiten moeten worden hergedefinieerd, werk blijft liggen en/of kwaliteit kan niet worden gewaarborgd.</p>
Wat mag het kosten?	<p>Kosten voor 0,5 fte: per jaar € 30.000.</p>

Fin. effect	PM	Status	Aard	Structureel
				
vragend (nadelig)		A – realisatiefase	2. noodzakelijk	

Financieel				
2018	2019	2020	2021	
-30.000	-30.000	-30.000	-30.000	

P12.06 Informatiebeheer – Single Sign On

Wat is het probleem?	Om de werkzaamheden in de drie organisaties te ondersteunen wordt gebruik gemaakt van een groot aantal applicaties. Wachtwoordbeveiliging zorgt er voor dat alleen degenen die hiertoe geautoriseerd zijn toegang krijgen tot de betreffende applicaties. Nadeel daarvan is dat gebruikers een groot aantal wachtwoorden moeten onthouden en regelmatig moeten aanpassen. Door medewerkers die veel verschillende applicaties gebruiken wordt dit als erg storend en tijdrovend ervaren. Bij iedere aanmelding is er sprake van wachttijd. Door gebruik te maken van Single Sign On (SSO, vrij vertaald: eenmalig inloggen) kunnen gebruikers met nog maar één loginnaam en wachtwoord zich aanmelden bij alle voor hun geautoriseerde applicaties. Daarnaast worden wachttijden voor het inloggen hiermee beperkt. Bij Achtkarspelen is hiervoor een technische oplossing beschikbaar, bij Tytsjerksteradiel nog niet.
Wat stellen we voor?	We stellen voor om een SSO oplossing beschikbaar te maken voor alle medewerkers in de beide DO's en de WM. Dit wordt als optie meegenomen in de nieuwe Office 365 aanbesteding die momenteel wordt uitgevoerd door de beide gemeenten gezamenlijk, en die ook een SSO-oplossing biedt. Dat kan er toe leiden dat de huidige SSO-oplossing die nu wordt gebruikt bij Achtkarspelen wordt beëindigd, en dat een nieuw gezamenlijk verworven SSO-product in gebruik kan worden genomen.
Wat als we het niet doen?	Medewerkers in de DO-TD en medewerkers in de WM die afkomstig zijn van TD blijven last houden van het veelvuldig moeten invoeren van wachtwoorden als ze meerdere applicaties gebruiken. Dat kost tijd en het is onwenselijk dat collega's in de WM niet over dezelfde faciliteiten beschikken; afhankelijk van de bloedgroep 8K of TD beschikt men wel of niet over SSO.
Wat mag het kosten?	De kosten zijn nog niet bekend omdat die zullen volgen uit het nog lopende aanbestedingsproces. Nadere advisering daarover volgt zodra dit bekend is.

Fin. effect	PM	Status	Aard	Structureel
—				
nog onbekend		onbekend	3. wenselijk	

Financieel			
2018	2019	2020	2021

---

7 Bijlage – Samenvatting

Onderwerp					2018	2019	2020	2021
Begrotingssaldo samengevat (inclusief perspectiefnota)					-72	7	90	269

Toelichting op het gebruik van icoontjes in de Perspectiefnota

Om de onderwerpen in deze Perspectiefnota in een duidelijke context te zetten, wordt gebruik gemaakt van een rubricering, te weten

- effect op het begrotingssaldo
- aard van het onderwerp
- status van het onderwerp

effect	aard	status
 vragend (nadelig)	 1. onontkoombaar	 A - realisatiefase
 biedend (voordelig)	 2. noodzakelijk	 B - planfase
 neutraal	 3. wenselijk	 C - verkenfase
 nog onbekend		onbekend

7.1 Samenvatting financieel perspectief

Onderwerp					2018	2019	2020	2021
Door de raad vastgestelde meerjarensaldi primitieve begroting 2017					570	643	627	837
Ontwikkeling begrotingsaldi o.g.v. raadsbesluiten tm 1e best.rapp. 2017					-183	-86	-57	-57
Ontwikkelingen inkomsten Gemeentefonds					407	396	356	347
Ontwikkelingen (autonoom) uit aanvaard beleid					-18	-18	-18	-18
Ontwikkelingen uit bestaand en nieuw beleid					-848	-928	-819	-841
BEGROTINGSSALDO (inclusief perspectiefnota)					-72	7	90	269

7.2 Ontwikkeling op basis raadsbesluiten

Programma 11

Onderwerp	PM	Effect	Aard	Status	2018	2019	2020	2021
P11.97 Ontwikkeling begrotingsaldi o.g.v. raadsbesluiten					-183	-86	-57	-57

Wat is het probleem? Raadsbesluiten, na het vaststellen van de recentste programmabegroting en met financiële gevolgen vormen onderdeel van het meerjarig financieel perspectief.

Wat mag het kosten? De financiële effecten betreffen de volgende raadsbesluiten:

	2018	2019	2020	2021
Raad op 18 mei 2017				
Eerste bestuursrapportage 2017 – Nadelig	160.000	86.000	57.000	57.000
Proeftuin Noordoost Fryslân Nadelig	23.000			

7.3 Gemeentefonds en maatregelen Rijk

Programma 11

Onderwerp	PM	Effect	Aard	Status	2018	2019	2020	2021
P11.99 Algemene uitkering Gemeentefonds		+			407	396	356	347

Wat is het probleem? De ontwikkeling van de inkomsten uit het Gemeentefonds wordt op basis van de mei-circulaire BZK vertaald in het netto te verwachten financieel effect voor het meerjarig perspectief.

Wat mag het kosten? Financieel effect uit mei-circulaire Gemeentefonds (Ministerie BZK). Gepubliceerd 1 juni 2017.
Per saldo verwachte ontwikkeling (€ x 1.000)

Gemeentefonds (algemene uitkering)		2018	2019	2020	2021
Bruto effect	+	1.113	1.150	1.110	1.101
taakmutatie VNG budget		-77	-77	-77	-77
taakmutatie Gezond in de stad			-48	-48	-48
correctie lonen 2017		-250	-250	-250	-250
correctie prijzen 2017		-54	-54	-54	-54
correctie lonen/prijzen 2018		-325	-325	-325	-325
NETTO effect (voordelig)	+	407	396	356	347
Deel Sociaal Domein					
Bruto effect	+	detailcijfers worden neutraal verwerkt in programmabegroting			
correctie lonen	-	(cijfers vergen nog nadere analyse voor verwerking)			
correctie prijzen	-				
reservering SD	-				
Netto effect		neutraal	neutraal	neutraal	neutraal

7.4 Autonome ontwikkelingen

Programma 11

Onderwerp	PM	Effect	Aard	Status	2018	2019	2020	2021
P11.98 Autonome ontwikkelingen op uitgaven en inkomsten					-18	-18	-18	-18

Wat is het probleem? De bovengemiddelde autonome ontwikkeling in prijzen en aantallen moet worden meegenomen in het financieel perspectief.

Wat mag het kosten? De bovengemiddelde autonome financiële ontwikkeling betreft:

Areaal uitbreidingen:

Onderhoud groen: € 8.500 , onderhoud wegen c.a € 26.500 , in totaal € 35.000.

Binnen de meerjarenbegroting was al gereserveerd (gemiddeld) € 17.000.

De bovengemiddelde uitzetting komt daarmee op € 18.000 structureel.

7.5 Ontwikkelingen (nieuw) beleid

effect	aard	status
vragend (nadelig)	1. onontkoombaar	A - realisatiefase
biedend (voordelig)	2. noodzakelijk	B - planfase
neutraal	3. wenselijk	C - verkenfase
nog onbekend		onbekend

Programma overstijgend

Onderwerp	PM	Effect	Aard	Status	2018	2019	2020	2021
P00.01 Kanteling; burgerparticipatie en -initiatieven								
P00.02 Maatschappelijk vastgoed						-50	-50	-50

Programma 01

Onderwerp	PM	Effect	Aard	Status	2018	2019	2020	2021
P01.01 Regionale samenwerking Stadsregio					10	10	10	10

Programma 02

Onderwerp	PM	Effect	Aard	Status	2018	2019	2020	2021
P02.01 ontwikkelingen GR's: Veiligheidsregio					-154	-164	-183	-270
P02.02 Ontwikkelingen GR's: FUMO					-20	-20	-20	-20
P02.03 Inwerkingtreding Besluit VTH (Vergunningverlening, Toezicht, Handhaving)	☒							
P02.04 Wet aanpak woonoverlast					-5	-5	-5	-5

Programma 03

Onderwerp	PM	Effect	Aard	Status	2018	2019	2020	2021
P03.01 Areaaluitbreiding overname wegen centrale as	☒							
P03.02 Symen Halbeswei; scenario's maatregelen veiligheid fietsers						-4	-4	-4
P03.03 Openbaar groen – heroverweging bezuiniging					-21	-21	-21	-21
P03.04 Begraafplaats Jistrum – urnencolumbarium en –kelder					-11			
P03.05 Actualisatie wegenlegger					-18	-18		

Programma 04

Onderwerp	PM	Effect	Aard	Status	2018	2019	2020	2021
P04.01 Bydrage Stichting Regiomarketing (RMT) ferheegje					-3	-3	-3	-3
P04.02 Verbinden en profileren Friese havens					-5	-5		
P04.03 Bydrage projektplan Toeristische ontsluiting Wetterwâlden					-45	-8	-3	-3

Programma 06

Onderwerp	PM	Effect	Aard	Status	2018	2019	2020	2021
P06.01 Frysk – structurele ferheging budzjet	☒							
P06.02 Flechtlingenwurk – ferheging subsydzje					-10	-10		
P06.03 Sociaal Domein – ontwikkelingen								
P06.04 Sociaal Domein – ontwikkelingen uitvoering WM								
P06.05 Beschermd wonen en de maatschappelijke opvang								
P06.06 Kleedruimten zwembad Gytsjerk								

Programma 07

Onderwerp	PM	Effect	Aard	Status	2018	2019	2020	2021
P07.01 Zwemclinics basisscholen	☒				-12	-13		

Programma 08

Onderwerp	PM	Effect	Aard	Status	2018	2019	2020	2021
P08.01 Ontwikkeling uitkeringslasten Werk en Inkomen								
P08.02 Ontwikkelingen rond Caparis (uittredingen)								
P08.03 Armoedebeleid; verwerking structureel van amendement raad op 18 mei					-56	-56	-56	-56

Programma 09

Onderwerp	PM	Effect	Aard	Status	2018	2019	2020	2021
P09.01 Grondstoffenbeleidsplan								
P09.02 Natuur- en Milieu-educatie					-17	-17	-17	-17

Programma 10

Onderwerp	PM	Effect	Aard	Status	2018	2019	2020	2021
P10.01 Herinrichting Alde Feanen (3e uitvoeringsmodule)	☒							
P10.02 Invoering Omgevingswet					-110	-174	-138	-73
P10.03 Leges omgevingsvergunningen – bouwen					-75	-75	-75	-75

Programma bedrijfsvoering

Onderwerp	PM	Effect	Aard	Status	2018	2019	2020	2021
P12.01 knelpunten bedrijfsvoering; ondersteunende functies (dragende organisatie)					-110	-110	-110	-110
P12.02 Functionaris Gegevensbescherming (Europese Privacy verordening)					-43	-43		
P12.03 Doorontwikkeling, digitalisering en informatisering van bedrijfsvoering					-48	-48	-48	-48
P12.04 inzet Slagwerk (expertisecentrum duurzame inzetbaarheid voor medewerkers DO en WM)					-67	-67	-67	-67
P12.05 versterking team administratie					-30	-30	-30	-30
P12.06 Informatiebeheer – Single Sign On								

Samenvatting onderwerpen eigen beleid naar aard

Aard	2018	2019	2020	2021
1. onontkoombaar	-327	-401	-341	-363
2. noodzakelijk	-342	-392	-374	-374
3. wenselijk	-180	-136	-104	-104
TOTAAL	-848	-928	-819	-841

Samenvatting onderwerpen eigen beleid naar effect op begrotingssaldo

Effect	2018	2019	2020	2021
biedend (voordelig)	10	10	10	10
neutraal	0	0	0	0
nog onbekend	0	0	0	0
vragend (nadelig)	-858	-938	-829	-851
TOTAAL	-848	-928	-819	-841

7.6 Financieel perspectief (totaal)

Onderwerp					2018	2019	2020	2021
Begrotingssaldo samengevat (inclusief perspectiefnota)					-72	7	90	269

8 Bijlage – Status bedragen in bestuurlijke notities en voorstellen

Toelichting op het gebruik van icoontjes in de Perspectiefnota

Om de onderwerpen in deze Perspectiefnota in een duidelijke context te zetten, wordt gebruik gemaakt van een rubricering, te weten

- effect op het begrotingsaldo
- aard van het onderwerp
- status van het onderwerp

effect	aard	status
 vragend (nadelig) biedend (voordelig) neutraal nog onbekend	 1. onontkoombaar 2. noodzakelijk 3. wenselijk	 A - realisatiefase B - planfase C - verkenfase onbekend

“Labeling” van bedragen/ramingen in bestuurlijke notities.

Wanneer in notities sprake is van bedragen of kostenramingen die te maken hebben met voorgenomen nieuwe projecten of nieuw beleid wordt zo'n bedrag standaard voorzien van een label dat de status en de mate van onderbouwing verduidelijkt.

Voor het gebruik van de termen “PM” en “taakstellend” wordt afgesproken dat hieraan de onderstaande omschrijving wordt gekoppeld.

	status C	status B	status A
fase	verrkenkende fase	planfase	realisatiefase
trefwoorden	initiatief, verkenning wat, ordergrootte inspanning.	uitwerking, plannen, begin progr. van eisen.	uitgewerkt plan incl. overleg betrokkenen, definitief progr. van eisen.
basis raming	inschatting en kengetallen.	elementen en kengetallen.	elementen en/of hoeveelheden en kengetallen/prijzen.
afwijking in %	mogelijk 50%	mogelijk 15-50%	verwachting < 15%

Het kan ook voorkomen dat er (nog) geen bedragen kunnen worden genoemd of dat er echt nadrukkelijk sprake is van een taakstellend bedrag. Voor deze gevallen gelden onderstaande termen:

PM	<ul style="list-style-type: none"> • er zijn nog geen concreten plannen (we willen iets gaan doen) • het college is van plan hier tijd en energie in te gaan stoppen
-----------	--

	<ul style="list-style-type: none"> • instemming betekent instemmen met het uitvoeren van voorbereidend werk en verkenningen • er wordt wel verwacht dat er (t.z.t.) sprake zal zijn van effecten voor de begroting • er is nog geen sprake van besluitvorming
PM + voetnoot	In een voetnoot kan worden aangegeven of er sprake is van een bijzondere reden voor PM, bijvoorbeeld in geval van een nog onmogelijk te kwalificeren autonome/onontkoombare ontwikkeling
taakstellend	<ul style="list-style-type: none"> • er wordt vooraf een bedrag vastgesteld voor bepaalde activiteiten of voorzieningen/maatregelen • het bedrag is leidend en maximaal, het ambitieniveau wordt hierop aangepast

Het college van Tytsjerksteradiel, april 2010